

Şubat-Mart 1999, Yılı:3 Sayı:15 Fiyatı: 400.000.TL. Yurtdışı: 5 DM İkt aylık

ROZET

CİNSİYETÇİLİĞE VE İRKCİLİĞA KARŞI
KÜRT KADIN DERGİSİ

- İnsan Hakları
Bildirgesinin
Cinsiyeti
- NİLUFER AKBA'ın
son albümü: REVİNGE
- ZAMANA DİRENEN
KADIN: Refika Ana
- KADINLAR HUKUK
BİLGİSİNDEN UZAK
- İslamcı kadının
aynadaki sureti

KÜRT FEMİNİZMİ
kendi rengiyle varoluyor

İÇİNDEKİLER

MERHABA	
ABONE FORMU	
KÜRT FEMİNİZMİ	
İNSAN HAKLARI	
NİLÜFER AKBAL	
CHP RAPORU	
KATE MİLLET	
ERKEK İNSANDIR, KADIN REFİKA ANA	
BEN KADIN DEĞİL MİYİM?	
HABER YOKSA SOYLENTİ VAR	
İSLAMCI KADININ AYNA DAKI	
YAYLA BUCAK	
KAÇ DEFA UYUYUP	
HUKUK BİLİNCİ	
YENİ GÜÇ	
MEDYA DAKADIN	
YAYIN DÜNYASI	
HABERLER	
SAKAT HAKLARI BİLDİRGESİ	

ROZA	
ROZA	
ROZA	
FATMA Kayhan	
ZEYNEP Dara	
BAWER	
NECLA Akgökçe	
SERDİL	
BERİVAN	
BELL Hoks	
YELDA	
NECLA Akgökçe	
FATMA Kayhan	
ŞHRİBAN Özdemir	
AYŞEGÜL Kaya	
MELİKE Dicle	
HATİCE Akdoğan	
FUNDA Türkdoğan	
BERİVAN	

1
2
3
7
12
16
18
21
23
26
28
30
32
38
41
44
47
51

ROZA CİNSİYETÇİLİĞE VE İRKÇİLİĞE KARŞI

Sahibi ve Sorumlu Yazışları Müdürü: FATMA Kayhan
Teknik Sorumlu: ZEYNEP Dara
Baskı: Ceylan Matbaası

BÜRO ADRESİ:

Meclis Mebusan Cad. Akyol Sk. No: 34/2. Bodrum
Fındıklı-Istanbul
Tel-Fax: 0212-252 38 59

BU SAYIDA YER ALANLAR:

AYŞEGÜL Kaya, BAWER, BERİVAN,
HATİCE Akdoğan,
FATMA Kayhan, FUNDA Türkdoğan,
NECLA Akgökçe,
MELİKE Dicle, SERDİL, YELDA,
ZEYNEP Dara

MERHABA,

veriyoruz.

Gelen talepleri de gözünüzde bulundurarak, yeni sayfalar açtık. Avukat Ayşegül Kaya'nın bizimle bilgilerini paylaştığı "Hukuk" ve Funda Türkdoğan'ın hazırladığı "Yayın Dünyası" sayfalarını beğeneceğinizi umuyoruz.

Yeni yılda abone kampanyasını hızlandırıyoruz. Okuyucuya sürekli, düzenli ulaşmanın en iyi yolu abone sisteminden geçiyor. Gerekli duyarlılığı gösterip abone olacağınızı düşünüyoruz. İkinci sayfamızı genişçe abone formuna ayırdık. Çünkü kapak içi sayfada, küçük bir şekilde yer alan abone formu kimsenin dikkatini çekmiyor ve bize nasıl abone olunacağı veya hesap numaramız sürekli soruluyor. Biz de dikkat çekmek ve okuyuculara da kolaylık olsun diye bu yolu seçtik.

Kasım-Aralık'ta çıkan 14. sayımız İstanbul DGM tarafından toplatıldı ve dört yazarımız ile sahibi ve yazışları müdürü hakkında "bölücülük" yapıldığı gerekçesiyle dava açıldı. Aynı zamanda dergimizin kapatılması da isteniyor. Daha önce, 2.-3. ve 5. sayılarımız da dava konusu olmuştu. Dergimizin çıktığı tarihlerde Kürtlere yönelik ırkçı dalganın toplatılmamızda etkisi olduğunu düşünüyoruz.

23 Mart'ta 4 Nolu DGM'de ilk duruşmamız var.

Aralık ayı içinde yaptığımız dayanışma gecesi son derece sade ve sevimli geçti. Uzun süredir içe kapanık geçen yayın hayatımız sonrasında dışa açılma, dostlarla bir arada olma ve dolayısıyla dergi ile ilgili gelişmeleri anlatmak amacıyla yemekli bir gece düzenlemiştik. K.Kadav'dan Şhrıban ve Gabi güzel Kürtçe şarkılar söylediler. Ayrıca, sanatçı İlkay Akkaya da Roza ile dayanışma amacıyla iki türküyü katıldı.

Kitap Fuarı'na da ikinci katılımımızdı. Yeni okuyucularla tanışmak, kendini anlatmak için iyi bir fırsattı.

Fuar boyunca harcadıkları emek için Nevin'e, Ebru'ya; bu sayıda çok yorulan Berivan, Necla ve Funda'ya da teşekkürler...

8 Mart'ta buluşmak üzere, sevgiler...

ROZA

ABONE KAMPANYASI

ROZA
KÜRT KADIN DERGİSİ
Meclisi Mebusan Cad.
Akyol Sk. No:34/2. Bodrum
Fındıklı/İstanbul-Türkiye
Tel-Fax: 0212-252 38 59

DİKKAT!

Yukarıdaki abone formunu doldurup, abone ücretini de yatırdığınızı belirten makbuz ile birlikte dergi adresimize göndermeniz yeterlidir.

Eğer bulunduğunuz kentte Vakıflar Bankası yok ise, yukarıda belirtilen dergi büro adresimize posta yolu ile de gönderebilirsiniz.

Gösterdiğiniz yakın ilgi için teşekkürler...

ABONE FORMU

AD-SOYAD.....

ADRES: .....

TARİH:.....

Avrupa:
Yıllık ücret: 50 DM

Hesap No/Kont:
Fatma Kayhan
Vakıflar Bankası Beyoğlu Şubesi
İstanbul/Türkiye
Hesap No: 4026330

Yıllık abone ücreti : 5 milyon TL.
Fatma Kayhan
Vakıflar Bankası Beyoğlu Şubesi-
İstanbul/Türkiye
Hesap No:Hesap No: 00158000263

Fatma Kayhan
İş Bankası Cihangir Şubesi-İstanbul-Türkiye
Hesap No: 0234501

KÜRT FEMİNİZMİ

ON YILLI BULAN BAĞIMSIZ ORGUTLENME TECRUBESİ, KÜRT FEMİNİZMİNE ZEMİN HAZIR- LADI

Biz, bu toplumda cins ayrımcılığını ırkçılıkla iç içe yaşıyoruz, birbirinden ayırmak mümkün olmuyor. Dolayısıyla, Kürt feminizminin esas ayırt edici yanı ırkçılık ve cinsiyetçilik karşıtı bir politikayı temel almasıdır.

Bugün, Kürt kadınlarının feminizmle tanışma ve feministleşme sürecinin uzun bir tarihi yok. Bir Kürt Kadın çevresi olarak ROZA, kendini feminist olarak tarif eden ve bunu açıkça ifade eden tek

gruptur. Hiç bir çevreye dahil olmayan veya herhangi bir grupta yer aldığı halde kişisel duruşu feminist olan tek tek Kürt Kadınları da var. Ancak, diğer Kürt Kadın çevrelerinde de feminizm karşıtı bir tutum görmek pek mümkün değildir. Sosyalist bir çizgi izleyenler de feminist olmadıklarını ilan edip, eleştiriler dahi düşmanca bir politika izlemiyorlar. Feminist kadın çevreleriyle ortak eylemlerde, platformlarda yer alabiliyorlar. Bu da gösteriyor ki, feminizm Kürt Kadınları arasında açık ya da yarı-açık kendine yer bulabiliyor ve sempati ile karşılanabiliyor.

ROZA başlangıçta, içinde feministlerin de yer aldığı bir grup olarak çıktı. O dönem, "ütangaç feminist" bir tavır izlediğimizi söylemek mümkün. Feminizmi satır aralarında işledik. Ancak son iki yıldır dergi olarak çizgimizi feminist olarak açıkça belirledik.

Neden feminizimimizin başına Kürt ekleyerek, etnik bir kimlikle tarif ediyoruz? Kendimizi öncelikle Türk feminizminden ayırmak istiyoruz. Türkiye'de adı konulmadan, yani etnik kimlik belir-

tilmeden yapılan feminizm kendiliğinden Türk feminizmi olarak anlaşılıyor. Diğer halkların kadınları yok sayılıyor, böylece ortak kadın söylemi, egemen ulustaki kadınlara yarıyor, farklılıklarımızın üstü örtülüyor.

Ayrıca, Kürt kimliğimizin reddi ve inkarına karşı politik bir tutumu da ifade ediyor. Hal böyleyken biz de kendi feminizmimizi böyle adlandırmak durumunda kalıyoruz. Biz, bu toplumda cins ayrımcılığını ırkçılıkla iç içe yaşıyoruz,

Türkiye'de adı konulmadan, yani etnik kimlik belirtilmeden yapılan feminizm kendiliğinden Türk feminizmi olarak anlaşılıyor. Diğer halkların kadınları yok sayılıyor, böylece ortak kadın söylemi, egemen ulustaki kadınlara yarıyor, farklılıklarımızın üstü örtülüyor.

bir-birinden ayırmak mümkün olmuyor. Dolayısıyla, Kürt feminizminin esas ayırt edici yanı ırkçılık-cinsiyetçilik karşıtı bir politikayı temel almasıdır. Bir cins olarak hepimiz bütünsel bir aşılanmayı yaşıyoruz sak da, yani cinsiyetçilik evrensel bir olgu iken, etnik ve sınıfsal farklılıklarımız, içinde bulunduğumuz kadınlık durumumuzu değiştiriyor ve ezme/ezilme ilişkisini etkiliyor. Burada anlatılan feminizmin Kürtçesi değil, ezen ya da ezilen etnik grup içinde yer alışımıza göre kadınlık statümüzün nasıl değiştiğidir.

Kürt feminizmi şu noktalarla ciddi bir hesaplaşma yaşadı ve yaşıyor gerçekte, ancak bunların bütünlüklü bir eleştirisini henüz yapamadı:

- 1- Devlet (Kemalizm),
- 2- Ulusal hareket,
- 3- Türk feminist hareket.

Bizim gündemimiz, önceliklerimiz, direnme taktiklerimiz ve stratejimiz ege-men ulus kadınlarından doğal olarak

aynıyor. Gündemimizin önemli ve öncelikli alanını devlet uygulamaları oluşturdu. Gözaltında veya köylerde kadınların yaşadığı tecavüzler, ırkçı baskılar, kaba şiddet... Örneğin hepimiz biliriz ve zaman zaman konuşsak da aile içi şiddet bizim için öncelikli bir kampanya konusu olamadı.

1980'li yılların sonu itibariyle başlayan ayrı örgütlenme çalışmaları Kürt feminizminin zeminini oluşturdu. O günkü siyasi atmosfer önemli. Ortadoğu coğrafyasında kendimizi tanımlarken, kadın kurtuluş hareketinin ideolojisi olan feminizmle tanışıklık sürecinde kendimiz için uygun yol ve yöntem arayışını da yaşıyorduk.

Karma siyasetteki yerimizin sorgulanması da gündemimizi meşgul ediyor. İnsan gücüne olan ihtiyaç nedeniyle kapılarını kadınlara açan partiler son derece pragmatik davranıyorlar.

Gelişen ve zemin bulan Kürt Kadın hareketini de kendi denetimlerine alma çabaları da azımsanacak gibi değil.

Daha iki yıl öncesine kadar Kürt feminizmine, "bizim renkliğimiz, onlar da olsun" diyen Kürt Erkekleri, bugün daha çok ciddiye alıyorlar ve bizi kadın meselesinin tarafı olarak görüyorlar. Daha öncesi üç -dört yıl kadar- feminizme bir öcü veya sadece kentli-beyaz-egitimli orta sınıf Türk kadınlarının tekelinde olan ve onlara uygun olabilecek bir anlayış gözleriyle bakılırdı. Bizim için lüks görüldüğü gibi, uzak da varsayılıyordu. Yani feminizm bize pek da yakıştırılacak bir şey gibi görünmüyordu. Bu konuda ilginçtir Kürt Erkekleriyle Türk Kadınları görüş birliğindeydi. Gerçi bu anlayışın köklü bir değişikliğe uğradığı söylenemez henüz, ama artık en azından varolabileceğimiz kabul gördü.

Kürt Kadını denince akla gelen ilk prototip, köylü, geleneksel giysileriyle olan kadındır. Gelişen kentli kadın görülmek istenmiyor. Asimilasyona uğradığı, Türkleştiği iddia edilerek kafalardaki önyargıları besliyor; klişelerle hareket ediyorlar. Bir Türk Kadını bir toplantıda, "Siz de

bizim gibi giyinmişsiniz, ne farkınız var?" diye sorabiliyor. Bir Kürt Erkeği de, "Siz asimile olmuşsunuz, köydeki kadınlara bakın, onlar eziliyorlar" diyebiliyor. İkisi de gerçekte benzer klişelerden hareket ediyor. Ezilmenin dinamiğinde mi var nedir, hep en altakiler kendilerini ispata zorlanıyor...

Feminizme öncelik eden koşullar

1980'li yılların sonu itibariyle başlayan ayrı örgütlenme çalışmaları Kürt feminizminin zeminini oluşturdu. O günkü siyasi atmosfer önemli. Ortadoğu coğrafyasında kendimizi tanımlarken, kadın kurtuluş hareketinin ideolojisi olan feminizmle tanışıklık sürecinde kendimiz için uygun yol ve yöntem arayışını da yaşıyorduk.

On yılı bulan ayrı örgütlenme tarihimiz, ciddi deneyimler kazandırdıysa da politika oluşturmada çok yol kattığımızı söyleyemeyiz. Enerjinin önemli bir kısmı; bir yandan Kürt siyasal hareketine, diğer yandan Türk feminist hareketine ne kadar ayrı olduğumuzu ve farklı sorunlar yaşadığımızı anlatmakla geçirdik. Diğer

yan-dan devletin baskılarıyla boğuşarak... Üstelik kadın gruplarında yer alan kadınların büyük bir çoğunluğu aynı zamanda karma politik kurumlarda da çalışıyorlar ve doğal olarak güç bölünüyor, günlük pratik işler peşinden koşuşturmakla geçiyor zamanın önemli bir kısmı. Kürt Kadın grupları sadece kadın meselesi üzerinde yoğunlaşmaya fırsat bulabilseydi, kendi talepleri üzerinden hareket etme ortamı yakalayabilseydi bu sürede çok yol alacağı açıktı.

Nasıl oldu da feminizm bizim ilgi alanımıza girdi?

Son yıllarda Kürt Kadınları ciddi değişimler yaşadı... Karma politikada aktif yer aldılar, üniversiteye girme oranı yükseldi, çalışma hayatına çeşitli meslekler edinerek girdiler. Eskiden öğretmenlik ve hemşirelik gibi kadınlar için uygun görülen alanlarda çalışan kadınların giderek meslek alanları da farklılaştı. Başta Hukuk, Tıp olmak üzere daha kalifiye ve erkeklerin rağbet ettiği mesleklere yöneldiler.

Göçle birlikte, dünyanın çeşitli merkezlerine gittiler, yeni ortamlar, diller, kültürlerle tanıştılar. Ailenin veya

dar çerçevesini kırdılar. Kıramazlarsa ya da yeni sorunlar yaşasalar da başka bir dünya olduğunu gördüler. Alternatiflerinin olduğunu fark ettiler. Bu biraz da yazgıların değişebileceğine dair umut verdi. Kamu hayatının zorluklarıyla birlikte nimetlerini de farkettiler..

O kadar da korkulacak bir dünya olmadığını, ailelerin daha daraltıcı,

O kadar da korkulacak bir dünya olmadığını, ailelerin daha daraltıcı, güvenlikten yoksun olduğunu da farkettiler. Dış dünya ile temas yeni yaşam tarzlarının yolunu açtı

güvenlikten yoksun olduğunu da .... Bu ara başka ulusların, kültürlerin kadınlarının da deneyimlerini öğrendiler ve yeni bilgiler yeni yaşam tarzlarının yolunu açtı.

Aktif politik alanda önce erkeklerle kendilerini eşit görme yanlılığını yaşadılar, sonra düş kırıklığını. Uzun süre karma politikada yer alan kadınlar, çalıştıkları parti ya da

dernekleşmelerde kişisel deneyimleriyle cins ayrımcılığını yaşadıklarını gördüler. Yönetim mekanizmalarında yer aldılar, yönetici oldular. Evin dışındaki erkeklerle ait diye bilinen tüm alanlara hızla girdiler.

Önce cezaevi kapılarında çocukları, kızları, oğulları, eşleri, ağabeyleri... için beklerken, asker ve dolayısıyla devletle yüzyüze geldiler. Devletle yüzleşmeleri zaman içinde onları politikleştirdi. Sadece analar değil, cezaevi kapılarında politikleşenler. Eşler, çocuklar, kız kardeşler... 19 yıl önce henüz bebekken babasını ya da annesini cezaevinde ziyaret eden o çocuklar bugün militan politika yapıyorlar. Analar, çocukları cezaevinde çıkmış olsalar da artık meselenin kendi çocuklarıyla sınırlı olmadığını öğrendiler.

Daha önce kocalarının izni olmadan komşuya gidemeyen o kadınlar şehirler arası yolculuğa çıktılar. Hiç tanımadıkları insanlarla kader ortaklığı yaptılar, çadırlarda sabahladılar, bilmedikleri kentlerin otellerinde kaldılar, hiç

uğramadıkları devlet daireleriyle, savcısıyla memuruyla karşılaştılar, muhtap oldular, kavga ettiler, dolayısıyla politikanın tam göbeğinde, devletin tam da karşısında yer aldılar. Utandıkları kıyafetlerinden utanmaz oldular, onları çıkarmadan Avrupa yolculuklarına çıktılar, derterini anlattılar, toplantılarda konuşmacı oldular. Sözleri vardı söyleyecek...

Cezaevlerin kadın koşulları doldu, kadınlar bir arada, kendi kendilerine orada da sorgulama yaşadılar.

Gerek içeride, gerek dışarda yaşayan kadınlar nedeni ne olursa olsun kendi başlarına kaldıkları, her şeyi yükledikleri bu dönemde kendilerini de yeniden keşfettiler.

Bu keşif süreci yeni baştan geriye dönülerek yazılacak, anlatılacaktır daha. Henüz bu durum bitmiş değil.

Demek ki, göç nedeniyle yer değiştirmeler, cezaevi kapılarında beklemeler ya da içeride kadın koşullarında yaşadıkları, çalışma hayatı, üniversiteye giriş, aktif politikaya katılım derken kadınlar kendi güçlerini keşfettiler ve erkeklerle de bir ölçüde kabul

ettirdiler. Tüm bunlar Kürt Kadın gruplarının, giderek hareketinin ve politikasının oluşmasında rol oynayan önemli unsurlar, şartlar oldu.

Artık kadınlar olarak sesimiz çok gür çıkmaya da kendimiz için talep ediyor, mücadele veriyoruz. Bugün dört dergi, bir vakıf, iki kadın evi var ise bütün bunlar kadınların kendileri için bir şeyler yapmak istediğinin ifadesidir. Kürtler olarak can güvenliği sorunu ve şiddeti günlük hayatımızın bir parçası olarak yaşarken feminizimin daha gür bir sesle ifadesi doğal olarak zorlaşıyor. Ama yine de hayat buluyor kendi koşulları ve rengiyle...

ZOR
A

İNSAN HAKLARI BİLDİRGESİ'NİN CİNSİYETİ

İnsan hakları kavramının ve insan hakları teorisindeki 'insan' kavramının sınıfı ve ırkı olmadığı gibi cinsiyeti de yoktur.

FATMA Koyhan

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB), ikinci dünya savaşı sonrasındaki koşullarda ortaya çıktığı halde ırkçılığı ve cinsiyetçiliği özel olarak kınayan, dikkat çeken bir maddesi yoktur. Oysa, Avrupa'yı kasıp kavuran ırkçı bir dalganın, yaşanan Yahudi soykırımının ertesi; hazırlanmış bir bildirmede ırkçılığın lanetlenmesi, buna maruz kalanların yaşadıklarının hesaba katılması beklenirdi. Aynı zamanda birçok ülkede kadınların medeni hakları dahi yoktu.

Bu bildirmede yer alan "herkes, bütün insanlar, hiçkimse" gibi genel kavramlar, ayrımcılık yaşayanları kendiliğinden kapsamıyor, aksine dışlıyor. ırkçılık karşıtı, özel bir maddeye rastlamak mümkün değil. Sadece 2. maddenin yaptığı genelleme var; "Herkes ırk, renk, cins, dil, din, siyasal veya diğer bir inanç, ulusal ya da toplumsal köken servet, doğuş ya da herhangi bir başka durumdan dolayı ayrıma uğramadan bu bildirmede ilan olunan hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkına sahiptir."

Bu tarz ifadeler, kadının da özgün durumunun üstünü örtüyor, cinsiyetler üstü kavramlar gerçekte erkeklere yarar. Dolayısıyla, insan hakları kavramının ve insan hakları teorisindeki 'insan' kavramının sınıfı ve ırkı olmadığı gibi cinsiyeti de yoktur. Herkesle kastedilen insan, erkek, beyaz, burjuva... Bir bütün olarak bu açıdan Bildirgeyi değerlendirmek isterdik ama, konumuzu kadınlarla sınırlayacağız.

Kadın hareketinin zorlamaları ve

kazanımları sonucu, BM metinleri de daha sonraki yıllarda genel geçer ifadelerin gerçekte kadını kapsamadığını gördü ve özel sözleşmeler, bildirmeler hazırlandı. Nitekim, 1975- 85 yılları arası "kadın hakları on yılı" ilan edilmesi boşuna değil.

Bildirge'nin 16. Maddesinin 3. bendinde ailenin korunmasından söz ediliyor: "Aile toplumun doğal temel unsurudur; toplum ve devlet tarafından korunmak hakkına sahiptir." Aile içinde kadının uğradığı şiddet başta olmak üzere, ihlal edilen diğer haklarından söz edilmiyor. 23. ile 25. maddelerde de, erkek ve ailedir korunan, onun içinde ezilen kadın görülmüyor, yok sayılıyor. Kadının anneliği öne geçiriliyor, 25. maddenin 2. bendinde: "Anneler ve çocuklar öncelikle özen ve yardım görmek hakkına sahiptirler. Bütün çocuklar evlilik içinde veya dışında doğsunlar aynı toplumsal güvenceden yararlanırlar."

Tarihten bir hatırlatma

Biraz geriye gidip, insan hakları içinde kadının nasıl bir yer tuttuğuna bakalım. Fransız devrimi sonrasında yayınlanan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi" nin kadınları kapsamadığı görülünce, 1791'de devrimin önde gelen kadınlarından Olympe de Gouges tarafından "Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi" yayınlanır. Onun akıbeti de haklarını isteme adına giyotin olmuştur. Tarih boyunca kadınlar hakları için verdikleri mücadelelerde ağır bedeller ödemişlerdir.

Tarihsel olarak insan, erkekle eşitlenmiştir, prototip olarak kastedilen odur. Kadınlardan söz edilecekse özel olarak kadın cinsi belirtilir. Türkiye'de de eğer kadınlardan söz edilirken başına etnik kimlik konulmamışsa kastedilen Türk kadınıdır. Statü olarak toplum içinde nasıl durduğunu, yani aşağıda mı yukarıda mı yer aldığına son derece alakalı bir durum. Kendimizi anlatırken, "Kürt kadını" diye özel olarak belirtmek duru

munda kalmıyor muyuz?

17. yy rasyonalist filozoflarının idealindeki 'akıl insan' erkek idi. Akıl-kültür-uygarlık erkek ile özdeş tutulurken kadın ise duygu-doğayla özdeş kılınıyordu. Kadınların akıl alanının dışında tutulması iktidar, politika,

**Tarihsel olarak
insan, erkekle eşitlenmiştir,
prototip olarak kastedilen
odur. Kadınlardan söz
edilecekse özel olarak kadın
cinsi belirtilir.**

kamusal alan dışında da tutulması demekti aynı zamanda. Doğurganlığı sebep gösterilerek, aileye-özel alana sıkıştırılıyor kadınlar. İHEB'ne de bu tarihsel mantık egemen. Son derece sınırlı olan bu insan hakları kavramını, cins, sınıf etnik kimlik temelinde yeniden değerlendirmek, eleştirmek, kadın haklarına dikkat çekmek, özgünlüğünü belirtmek insan hakları kavramına somut bir

kazandırır.

Feministler bunu 17. yy'da farkettiler. Gerek Fransa'da gerekse İngiltere'de devrime aktif katılan kadınlar, özgürlük-eşitlik ideolojisi ile yaşadıkları baskı arasındaki çelişkiyi gördüler. Ayaklanma öncesinde kadın-erkek herkes mücadele-ye çöşkuyla çağrıldı, ama devrim başarıya ulaştıktan sonra kadınlar eve dönmeye zorlandı, gitmek istemeyenler de giyotinde can verdiler, acımasızca cezalandırıldılar. İktidara ortak etmek istemediler. Savunulan eşitlik-özgürlük idealleri kadınlar için değildi.

Fransız Devriminin 3. yılında Konvansiyon Meclisinin kararnamesinin 3. maddesi şöyle der: "Aksine bir emre kadar tüm kadınlar evlerine çekileceklerdir. Bu kararın duvarlara asılmasından bir saat sonra sokaklarda beşten çok sayıda kadın bir arada görülürse silahlı kuvvetler tarafından dağıtılacak ve Paris'te kamu güvenliği yeniden kurulana kadar tutuklanacaklardır." Belli ki, devrim kadınlar için değildi ve onları yeniden eve kapatmak için her tür cezai müeyyide uygulanacaktı.

anlam

KADININ İNSAN HAKLARI PROJESİ (KİHP) Nedir?

Türkiye'de kadının insan haklarıyla ilgili bilgi kaynakları oluşturmayı ve bunları Türkiye'nin her bölgesindeki kadınlara ulaştırmayı hedefleyen bağımsız bir eylem-araştırma projesidir. 1993 yılından beri etkinliklerini sürdürmekte olan KİHP, Women Living Under Muslim Laws (WLUML) adlı uluslararası kadın dayanışma ağı ile işbirliği içinde çalışmalar yapmaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak ulusal ve uluslararası düzeydeki karar mekanizmalarını etkilemek, kadın girişimlerine, cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkabilmelerini kolaylaştıracak araçlar sağlamak, toplanan bilgileri farklı eğitim düzeylerine uygun, değişik yayımlarla kadınlara ulaştırmak KİHP'nin temel hedeflerini oluşturmaktadır. KİHP bu amaçlara yönelik eğitim programları, kaynak materyaller ve

yayınlar hazırlar.

KİHP, demokratik ve barışçıl bir toplum düzeninin kurulması ve korunması sürecine kadınların özgür bireyler ve eşit yurttaşlar olarak katılmalarını destekleyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur.

İrtibat Bürosu:

Plajyolu Sk. 12/9 Çamlıdağ Ap.

Suadiye, 81070 İstanbul

Tel: 0216-357 21 42 Fax: 0216-385 12 62

Bundan böyle yalın ve tartışılmaz ilkelere dayanacak olan kadın yurttaş şikayetlerine, her durumda anayasanın korunması ve berkesin mutluluğu doğrultusunda bir çözüm getirilmesine ışık tutsun.

KADIN VE KADIN YURTTAŞ HAKLARI BİLDİRGESİ (1791)

Olympe de Gouges

Başlangıç: Ulusu temsil eden anneler, kızlar ve kızkardeşler Ulusal Meclise katılmak istemektedirler. Halkın mutsuzluklarına ve hükümetlerin yozlaşmasına tek neden olarak, kadının haklarının unutulmasını ya da çiğnenmesini gördüklerinden, kadının doğal, vazgeçilmez ve üyelerinin zihninde yerederek onlara her an görevlerini ve haklarını hatırlatsın; ta ki, kadınların ve erkeklerin iktidar tasarruflarını her kurumun kendi amaçlarıyla kıyaslamaya her an olanak vererek bu amaçlara daha iyi uyulmasını sağlasın; ta ki, bundan böyle yalın ve tartışılmaz ilkelere dayanacak olan kadın yurttaş şikayetlerine, her durumda anayasanın korunması ve herkesin mutluluğu doğrultusunda bir çözüm getirilmesine ışık tutsun.

Dolayısıyla, annelik meşakkatindeki

cesaretinde olduğu kadar güzellikte de üstün olan cins, yüce varlığın huzurunda Kadın ve Kadın Yurttaş Haklarını şu şekilde saptar ve açıklar:

Madde 1- Kadın özgür doğar, hukuksal olarak erkeklerle eşittir ve öyle kalır. Toplumsal farklılıklar ancak ortak yarara dayanabilir.

Madde 2- Her siyasal topluluğun amacı kadının ve erkeğin doğal ve vazgeçilmez haklarının korunmasıdır. Bu haklar; özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme hakkıdır.

Madde 3- Her tür egemenlik ilkesi temel olarak kadınların ve erkeklerin birleşmesinden oluşan ulustan kaynaklanır; hiçbir organ, hiçbir birey açıkça ulustan kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaz.

Madde 4- Özgürlük ve adalet hak sahiplerine haklarının teslimi esasına dayanır. Kadının doğal haklarının kullanılması ancak erkeğin

kadına karşı koyduğu ebedi zulümle sınırlanmıştır. Bu sınırlar doğanın ve aklın yasaları ile yeniden biçimlendirilmelidir.

Madde 5- Yok

Madde 6- Yasa genel iradenin ifadesi olmalıdır Kadın ve erkek tüm

Kadın özgür doğar, hukuksal olarak erkeklerle eşittir ve öyle kalır. Toplumsal farklılıklar ancak ortak yarara dayanabilir.

yurttaşların doğrudan ya da temsilcileri aracılığı ile yasa yapmaya katılmaya hakları vardır. Yasa herkes için aynı olmalıdır. Yasa önünde eşit olduklarından, tüm kadın ve erkek yurttaşlar her tür yüksek görev, mevkî ve kamu görevine eşit olarak, gayretlerine göre ve aralarında erdem ve yetenekleri

dışında

ayrım gözetilmeksizin alınmalıdır.

Madde 7- Hiçbir kadın ayrıcalıklı değildir. Kadınlar yasadaki öngörülen durumlarda suçlanır, tutuklanır ve hapsedilir.

Madde 8- Yasa ancak açık ve kesin olarak gerekli cezalar getirebilir ve hiçkimse işlenen suçtan önce çıkarılarak ilan edilen ve kadınlara usulüne göre uygulanan bir yasaya dayanmadan cezalandırılmaz.

Madde 9- Suçlu görülen her kadına yasanın gereği uygulanır.

Madde 10- Hiç kimse en temel ihtiyaçlarından dolayı olsa bile rahatsız edilemez. Kadının, tıpkı idam sehпасına çıkma hakkı olduğu gibi kürsüye çıkma hakkı da olmalıdır; elverir ki davranışları yasa tarafından sağlanan kamu düzenini bozmasın.

Madde 11- Düşünce ve inançların başkalarına özgürce iletilmesi kadının en önemli haklarından biridir, çünkü bu özgürlük babanın çocuklara karşı olan yasallığını güvence altına alır. Dolayısıyla her kadın

yurttaş, barbar bir önyargı onu gerçeği gizlemeye zorlamadan özgürce, bir erkeğe "size ait olan çocuğun annesiyim" diyebilir. Bu özgürlüğün kötüye kullanılmasından ancak yasaca belirlenen durumlarda sorumlu olur.

Madde 12- Kadının ve kadın yurttaşların haklarının güvence altına alınması kamu yararının gereğidir. Bu güvence onu emaneten elinde tutanların kişisel yararı için değil, herkes için sağlanmalıdır.

Madde 13- Kamu gücünün sürdürülmesi ve idarenin giderlerini karşılamak için kadının ve erkeğin ödeyeceği vergi eşittir. Kadının tüm angaryaları, tüm zahmetli işleri erkeklerle paylaşmaktadır; dolayısıyla tüm mevkîlerde, yüksek görevlerde, memuriyetlerde, sanayi ve öteki iş yerlerinde eşit olarak yer almalıdır.

Madde 14- Kadın ve erkek yurttaşlar kendileri ya da temsilcileri aracılığıyla vergilerin gerekliliğini

ona mak hakkına sahiptirler. Kadın yurttaşlar bunu ancak erkek yurttaşlarla eşit olarak katılabilirler. Bu eşitlik sadece serveti değil, kamu yönetimini, matrahın saptanmasını, verginin toplanmasını da kapsar.

Madde 15- Vergileri ödemekte erkeklerle işbirliği yapan kadınlar idare örgütünün her memurundan hesap sorma hakkına sahiptirler.

Madde 16- Hakları güvence altına alınmamış, kuvvetler ayrılığı belirlenmemiş toplumların anayasaları yok demektir; kaleme alınmasında Ulusu oluşturan bireylerin çoğunluğunun katkısı olmayan anayasanın hükmü yoktur.

Madde 17- Mülk, birlikte ya da ayrı olan cinsde de aittir. Bu mülk hem kadın hem erkek için kutsal ve dokunulmaz bir haktır. Yasaca belirlenen kamu hizmetleri için açıkça gerekli görülmedikçe, adil ve peşin bir tazminat ödenmedikçe, hiç kimse doğanın ona verdiği gerçek bir servet olan bu haktan yoksun bırakılamaz.

Olympe de Gouges

(1748-1793)

Fransız devriminin kadın öncülerinden. Devrim sonrası yayınlanan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi"nin kadınlar için çok şey ifade etmediği gibi kapsamadığını farkettiğinden "Kadın ve Kadın Yurttaşlar Bildirgesi"ni hazırlar. Bildirgenin yayımlandığı 1791'den iki yıl sonra savunduğu görüşlerinden dolayı giyotine gönderilir.

19 Kasım 1793 tarihli Le Moniteur Universal Gazetesi onun ölümünü şöyle duyuruyor: "Yakın zamanda ve kısa süre içinde devrimci mahkeme, kadınlara büyük bir ders verdi. Bu örnek şüphesiz hafızalarda yaşayacaktır... Olympe de Gouges devlet adamı olmak istedi ve yasa onu cinsine yakışan erdemleri unuttuğundan dolayı cezalandırdı."

REVINGI: Yüreğe ve duygulara seslenmenin adı

NİLÜFER AKBAL,

"Demokratik bir ortam doğarsa, herkes kendi rengini ve kültürünü barmanlayıp müziğe yansıtır. Maddi ve manevi her şeyini bu işe koyuyorsun, ama bazı kapıların da açılması lazım ki, kendini yeniden üretebilesin."

ZEYNEP Doro

Nilüfer Akbal, son albüm çalışmasıyla yeniden gündeme geldi: Revingi. Bu albümünde yer alan on parçanın yarısı Zazaca yarısı Kırmanci.

Revingi'den önce çıkardığı MIRO adlı albümünden sonra geçen bu süreyi nasıl değerlendirmişti?

Nilüfer Akbal

"Önce biraz Miro sürecinden söz etmek istiyorum. O çalışmada bir çok arkadaşımın emeği var, sevgili yönetmenimiz Kadir Karakoç, Hüseyin Erdem'in emeklerine teşekkür ederim. Miro, çok tiz bir çalışma. Türkiye'deki Kürt ve Türk renkleri taşıyan bir kasetti. Dolayısıyla, Türkler ve Kürtler büyük beğeni ile aldılar. MIRO, benim için bir geçiş dönemi, Kürtçe okumak, rengini belli etmek anlamında beğendiğim ve onurla taşıdığım bir çalışma.

MIRO'dan sonra bir kapanma dönemi yaşar Nilüfer Akbal. Yeni fikirler üretmesini sağlayan dünya müzikleri dinler. O dönemde Strasburg'da yaşar ve Fransa'nın ünlü bir kültür kanalında müzik yapan Jean Micheil ile tanışır. "Almanya'da ve Fransa'da Kürtçe parçalar söyledim, ondan sonra örnek bir çalışma yapıldı. Bu çalışmadan sonra Jean Micheil ile ortak birşeyler yapılabileceğine karar verdim. Karar sürecinden sonra para sorunu ortaya çıktı, yapımcı arandı, ses deneme parçaları yapıldı ve beğenildi. Jean Micheil'i bu

çalışmada tanıştım. Onun istikrarsız çalışmaları yüzünden iş aksadı. Zazaca ve Kırmanci'den oluşan Revingi Albümü'ndeki iki parçanın müziği bana ait, otantik müzikler de var. Kürt müziğinin dünya müzikleri arasında yerini alabilmesi için çok ciddi çalışmalar yapılması gerekiyor."

Revingi Albümü'nün dağıtımı, şimdilik Türkiye'de yapılıyor, daha sonra Avrupa'da dağıtılacak. Nilüfer Akbal, kasette yer alan otantik müziklerin hepsini Türkiye'de kaydediyor. "Bu işi yaparken benim ne istediğim daha çok öne çıktı. Birebir benim insiyatimle oldu. Temiz ve namuslu bir iş oldu. Türkiye'de entellektüel bir çevrenin sahipleneceğini biliyorum.

Bunun yanısıra eksik bulduğum bir sürü şey de var, ekonomik zorluklar olmasaydı çok daha iyi bir çalışma olabilirdi. Çok iyi aranje edemediğimiz bir-iki parça var, bunun için halkımdan özür diliyorum. Yüreğe ve duygulara hitap eden kaliteli bir çalışma. Özdemir Erdoğan'dünyanın neresine gidersen git göğsünü gererek

sunabileceğin bir çalışma" dedi. Buna benzer hoş tepkiler aldım. Bu işin değerini bulacağına inanıyorum."

Revingi çıkıktan sonra nasıl karşılandı, tepkiler neler oldu?

"Bir müzik yolculuğuna çıktım, bu yolculukta neler yapacağımı bilmiyorum, ama bir-birinden çok farklı şeyler olabilir. Bu da bir deneme çalışması. Kürtçe bir çalışmanın tanıtımını yapmak da hiç kolay değil. Örneğin, bir gazetenin kültür- sanat sayfasında çalışan bir beyefendi, "bu kaset hakkında bir şeyler yazmaya kalksam istifamı da vermek zorunda kalırım" dedi. Ülke içinde konser yapma şansımız hiç yok.

"Bu işi yaparken benim ne istediğim daha çok öne çıktı. Birebir benim insiyatimle oldu. Temiz ve namuslu bir iş oldu. Türkiye'de entellektüel bir çevrenin sahipleneceğini biliyorum."

Yaptığım çalışmalarda bana inanan bir yapımcım var. Ama eğer çalışmanın maliyeti çıkmazsa, o da ikinci çalışmayı düşünmez.

Belki demokratik bir ortam doğarsa, herkes kendi rengini ve kültürünü harmanlayıp müziğe yansıtır. Maddi ve manevi her şeyini bu işe koyuyorsun, ama bazı kapıların da açılması lazım ki, kendini yeniden üretebilesin. Çevreğin de etkisiyle, Kürtçe kaset yapma süreci başlayabilir. Bu benim için üzücü bir şey, eğer kendimi ifade edebileceğim bir ortamda yaşıyor olabilseydim asla böyle bir şey düşünmezdim ve bunu düşündüğüm için de vicdan azabı çekiyordum.

Diğer yandan, birikimimi, müzikal kültürümü, sesimi duyurmak istiyorum. Kişiliğin, yüreğin yapacaklarına da yansır diye düşünüyorum. Bir türkü kaseti yaparak bir çok çevrelere ulaşma şansını yakalayabilirsin. Yılmaz Güneyi örnek alıyorum ilk önce ekonomik nedenlerden dolayı vurdulu-kırdılı filmler yaptı daha sonra kendi düşünceleriyle çalışmayan filmler yapmaya başladı.

"Yerimde oturmak istemiyorum ama yeni bir Kürtçe albüme de cesaret edemiyorum. Konserlerde çok az, yurtdışı olmazsa aç kalacağız. Türkçe kasetten alacağım ekonomik güçle asıl idealimi gerçekleştireceğim. Kürtçe müzik; benim; rubum, yüreğim her şeyim."

Bundan önce yapmış olduğum iki Türkçe kasetim de var, hatta iki Kürtçe iki Türkçe kaset yapabiliyim. Konserlerde, Türkçe, Ermenice, Kurmanci, Zazaca türküler söylüyorum. Neden tam otantik değil, neden tam Kürt müziği değil diye insanlar eleştiriyorlar. Ben de o zaman "Kürt konservatuarları vardı da biz mi gitmedik" diyorum. Ben memur kızımın Türk okullarına gittim, Türkçe okudum ve öyle şekillendim. Kürt olduğumun farkına vardığım dönem Hasret Gültekin'le karışık kaset yaptığım 1986 yılıdır. O

dönemlerde ben "Kürdüm, bizim ayrı bir dilimiz ve kültürümüz var" diye düşünmeye başladım. Bunları sorgulayan bir süreç o dönem başladı. Eğer tanınmış bir Kürt müzisyen olabilseydim, idealim olan Kürt kültürünü yayma olanağına sahip olabilirdim.

Kürtçe kaset yapmak ve ardından bunun tanıtımı hiç de kolay işler değilken, Nilüfer Akbal bundan sonra ne yapmak istiyor?

"Yerimde oturmak istemiyorum ama yeni bir Kürtçe albüme de cesaret edemiyorum. Konserlerde çok az, yurtdışı olmazsa aç kalacağız. Türkçe kasetten alacağım ekonomik güçle asıl idealimi gerçekleştireceğim. Kürtçe müzik; benim; ruhum, yüreğim her şeyim. Benim çevremde olan bütün Türkler ve Kürtler "bu güzel sesi dinlemekten neden diğer insanları mahrum bırakıyorsun? Türkçe de söyle seni herkes dinlesin" diye bana telkinde bulunuyorlar. Yılmaz Erdoğan çağrı yapıyor "Milli görevini tamamladın, niçin Kürtçe müzik konusunda bu kadar ısrarlısın" diyor. Nilüfer Akbal, İstanbul Avrupa arasında yıllardır mekik dokuyor.

da yaşayan Kürt kadınları ile ilgili gözlemleri, düşünceleri nelerdir?

"İnsan öğrendikçe ne kadar az şey bildiğinin farkına varıyor ve daha ne kadar öğrenmesi gerektiğini anlıyor. Avrupa'nın yaşam koşulları kadının toplumsal yaşamda yerini almasını zorluyor. Bir ablam var, onun utanmadan konuşabileceğini düşünemezdim, ama şimdi Almanca konuşuyor, çalışıyor, kocasıyla ilişkileri de eşit düzeyde geliyor. Oradaki Kürtlerin okuma oranı da yükseldi. Kürt gençliği eğer ülkeye dönerse inanılmaz renkli bir kültür olacağını düşünüyorum. Üniversiteler Kürtlerle dolu, orada Kürtçe dersleri var, gidip Kürtçe öğrenen insanlar da var."

Kürtçe söyleyen genç gruplar son dönemde çoğaldı, onları nasıl buluyorsun?

"Onları çok heyecanlı buluyorum bu bir süreç bu işi bilinçli yaptıklarına inanmıyorum, ama garipsemiyorum. Herkes bu süreçleri yaşıyor, bilmediğimiz halde bizde bir sürü şey yaptık. Kürt gençliğinde Ciwan Xaco'nun çok etkisi var."

Nilüfer Akbal

Nilüfer Akbal, 1967'de Varto'da Alevi bir Kürt ailenin çocuğu olarak doğdu. 18 yaşına kadar yaşadığı Varto'da ilk, orta ve lise eğitimini tamamladı. Sazın-sözün olduğu bir ailede müzikle haşır neşir büyüdü. 1986 yılında İstanbul'a geldi ve Arif Sağ Kültür Merkezi'nde (ASM) iki yıl boyunca bağlama ve genel müzik eğitimi gören Nilüfer, "Bu benim için şanstı ve o eğitimin çok yararını gördüm" der. Daha sonra ilk kasetini 1987'de çıkardı. "Arzuhal Eyledim" Türkçe deyişlerden oluşur bu ilk çalışması.

Bu ara müzik eğitimini sürdürdü. Timur Selçuk'un Çağdaş Müzik Evi'nde, şan eğitimi aldı. Bu dönemde gecelere çıktı, kendini geliştirmeye

çalıştı. Dört yıl sonra şan derslerine tekrar devam etti, yurtdışı gezilerine çıktı. Bu dönemini; "Müzik dünyasına ilişkin bilgilendirme dönemi oldu" diye anlatır. Bu ara başka sanatçılarla ortak çalışmalar yaptı; "Barıştan Resitaller" (1990), "Dört Telden Dört Dilden" (1991), "Newroz 1-2" (1991).

Ardından kadın hareketiyle ilişkileri oldu, içinde yer aldı. Bunun etkisiyle, "Ben Bir Kadınım" (1991) adlı kasedini yaptı. İlk Kürtçe yaptığı çalışma Newroz adlı albümle oldu. "Bu döneme kadar hep Türkçe okudum, kimlik arayışım yoktu. Sonra Hasret Gültekin, enstrümantel Kürt müziği yaptı. Üzerinde yasak ibaresi vardı. H Gültekin, benden bu kasete yapılan parçaları Kürtçe seslendirmemi istedi. O zaman üçü Kurmanci biri Zazaca olmak üzere dört parça okudum. Bu kaset çalışması yaşamımın dönüm noktası oldu."

"Çaya ber bena" adlı Zazaca parçası halen dillerdedir. O zamana kadar Kürtçe söylemeyi hiç düşünmemişti, arkası geldi ve Newroz -2'de beş parça okudu.

Ardından müzik eğitimini sürdürmek için Almanya'ya yerleşti, iki yıl boyunca Paola Gronao'dan ses pedagojisi dersi aldı. Sonra, Köln'de Rheinische Musikschule'de okumaya başladı. Sürekli kendini yenileyen sanatçı kaset çalışmalarını, konserleri ve müzik eğitimini birlikte sürdürdü.

Çok ses getiren Miro albümü ise tümünü Kürtçe seslendirdiği ilk çalışması oldu. Son albümü REVINGI de zevkle dinleniyor...

Ardından kadın hareketiyle ilişkileri oldu, içinde yer aldı.

Bunun etkisiyle, "Ben Bir Kadınım" adlı kasedini yaptı. İlk Kürtçe yaptığı çalışma Newroz adlı albümle oldu.

Geleneksel resmi bakış açısına göre; bölgede çağdışı feodal yapının varlığı; ağa, şeyh ve aşiret ilişkilerinin egemenliğinden dolayı bölge geri kalmıştır. Çözüm olarak önerilen, bölgede feodal ilişkilerin yıkılması, çağdaş medeniyet ve uygarlığın bölgeye götürülmesidir. Bunlar, cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar söylenenegelen şeylerdir.

BAWER

CHP Kadın kolları tarafından hazırlanan ve "Güneydoğu'da Kadın Olmak" başlıklı raporu okuduğumda, yapılan bazı belirlemelerin dikkat çekici olmasına rağmen, çözüm olarak sunulan öneriler, konuya yaklaşım tarzı ve mantığı resmi geleneksel söylemi aşmamaktadır. Bu yaklaşım tarzı ve mantığı daha iyi anlayabilmek için, CHP'nin dününden bugüne yani M. Kemal başkanlığındaki CHP'den Deniz Baykal'ın başkanlığındaki CHP'ye kadar geçen süredeki siyasi grafiğine bakmak gerekir. Çünkü CHP'nin Kürtler ve Kürt Kadınına olan

CHP KADIN KOLLARININ KÜRT KADININA İLİŞKİN RAPORU ÜZERİNE BİR KAÇ SÖZ!

bugünkü yaklaşım tarzı ve mantığı, geçmiş pratiğinden bağımsız olarak düşünülemez. Geleneksel resmi bakış açısına göre; bölgede çağdışı feodal yapının varlığı; ağa, şeyh ve aşiret ilişkilerinin egemenliğinden dolayı bölge geri kalmıştır. Çözüm olarak önerilen, bölgede feodal ilişkilerin yıkılması, çağdaş medeniyet ve uygarlığın bölgeye götürülmesidir. Bunlar, cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar söylenenegelen şeylerdir. Özünde ise CHP'nin bölgeye yaklaşımı, siyasal olup, İttihat-Terraki'den bugüne kadar pek önemli bir değişiklik göstermemiştir. Cumhuriyetin kuruluş sürecinde farklı bir söylem tarzı kullanılsa da pratikte tersi yapılmıştır. Kürtlerle ilgili yapılan vaadler çok kısa bir sürede unutulmuştur. İnkarıcı, imhacı, ırkçı ve asimilasyoncu bir politika izlenmiştir.

Bugün de CHP'nin geçmişten bugüne

izlenen siyasetten pek farklı bir yaklaşım yoktur. Genelde Kürt toplumunun (onların deyişiyle "bölge halkının") ve özel de ise Kürt Kadınının yaşadığı sorunların tespiti ve çözümü için yapılan önerilerde siyasal yaklaşım net olarak anlaşılmaktadır. Şimdi "Güneydoğu Kadını"nın (bize göre Kürt Kadınının) evlilik, aile yaşamı, eğitim sorunları, sağlık sorunları ve çalışma yaşamıyla ilgili yapılan tespitler ve çözüm önerilerine bakalım.

Her toplumda olduğu gibi Kürt Toplumunda da sosyal, kültürel gelişme ve değişimler olmaktadır. Doğal olarak bunun sonucu Kürt Kadınının sosyal yaşamına ve ilişkilerine de yansımacaktır. CHP Kadın Kolları Raporu'nda, Kürt Kadınının değişimi, yeni değerler sistemini beğenmesi ve kültürel dönüşümü için önerilen çözüm; Kürt Kadınının sisteme, TC'nin hukuksal ve siyasal olarak sunduğu çerçeveye uyum sağlamasıdır. Yeni bir kültürün oluşumundan bahsedilirken Kürt toplumunun ve bunun içinde Kürt kadınının kültüresüz bulunduğu veya kültürünün küçümsenip geri sayıldığı açıktır. "Yeni bir kültürün oluşmasında iletişim araçlarından yaygın ve etkili bir şekilde yararlanmak gerekmektedir"

denildiğinde, genelde Kürt Toplumunu ve özellikle de Kürt Kadınına asimile edip, merkez yapıya entegresini sağlamak için iletişim araçlarının yaygın bir şekilde kullanılması önerilmektedir. Bunu sağlamak için de ÇATOM vb. sivil örgütler devreye sokulmaktadır. Daha önce Roza'nın 13. sayısında ÇATOM'ların işlevi ve amacı üzerine bir yazı yayımlandığı için burada onun üzerine tekrar durmayacağız. Bu konuda bilgilenmek istiyorsanız o yazıya bakabilirsiniz.

Aynı raporda "Bölge kadınların eğitim sorunlarının çözümü için" önerilen yöntemler ve öneriler dikkatlice incelendiğinde toplumsal, kültürel ve sosyal açıdan önemli bazı tespitler yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak çözüm olarak önerilenler ve kullanılan dile bakıldığında tedirginlik ve samimi olmayan bir üslup görülmektedir. Örneğin, bu durum dil problemi konusunda çözüm olarak önerilen "Bölge insanının kendi dilini (Kürtçe demeye dilleri varmıyor) kullanma isteği, gözden kaçmaması gereken bir gerçekliktir."

Genel Başkanı Deniz Baykal şöyle açıklamada bulunuyor: "Bölgede şiddet var: Şiddetin kökeninde yoksulluk vardır". CHP raporu büyük bir ustalıklarla şiddetin siyasal boyutunu gizlemekte ve saptırmaktadır. Bunu yapmakla amaçlanan, şiddetin bilinçli ve siyasi bir çözüm yöntemi olarak kullanıldığını gizlemektir.

Yine aynı raporda, kadının eğitimiyle ilgili çözüm olarak "Bölgede kültürel etkinlikler yoğunlaştırılmalıdır" derken, kastedilen Kürt kültürü değildir. Herhalde Kürtçe tiyatro, sinema, gazete, televizyon, radyo, okul vb. iletişim araçları ve eğitim kurumlarından

Problem Kürt nüfusu artışının ileriki dönemde yaratacağı sorunlardır. Yoksa sorun, Kürt kadınının fazla doğum yaptığından dolayı yıpranması sorunu değildir.

bahsedilmemektedir. Tarihsel pratiğe bakıldığında anlatılmak istenen ve hedeflenen bunun tam tersidir.

Kimden gelirse gelsin, bölgede siyasal amaçlı bir şiddet ve terör ortamı vardır. Raporu da belirtildiği gibi şiddet "sessiz, korkak, çekingen, çaresiz, umutsuz, tavırsız, tepkisiz insan yaratmanın aracı" dir. Şiddetin arka planı söz konusu olunca, aynı raporda

CHP

Genel Başkanı Deniz Baykal şöyle açıklamada bulunuyor: "Bölgede şiddet var: Şiddetin kökeninde yoksulluk vardır". CHP raporu büyük bir ustalıklarla şiddetin siyasal boyutunu gizlemekte ve saptırmaktadır. Bunu yapmakla amaçlanan, şiddetin bilinçli ve siyasi bir çözüm yöntemi olarak kullanıldığını gizlemektir.

CHP Kadın Kolları Raporu'nda "Güneydoğu kadını"nın sağlık problemleri ve nüfus artışıyla ilgili bölüme değinmeden bu yazıyı bitirmek büyük bir eksiklik olur. Evet, Güneydoğu'daki nüfus artışı probleminde yalnız CHP tedirgin değildir. TC'nin diğer parti ve kurumları da aynı tedirginliği taşımaktadırlar. Çünkü, daha önce MGK da aynı tedirginliği dile getirmişti. Problem Kürt nüfusu artışının ileriki dönemde yaratacağı sorunlardır. Yoksa sorun, Kürt kadınının fazla doğum yaptığından dolayı yıpranması sorunu değildir.

Aslında "CHP kadın kolları"nın "Güneydoğuda kadın olmak" adlı raporuyla ilgili söylenecek çok şey vardır, ama ben konuyu uzatmadan, şimdilik buraya kadar söylediklerimizle bu yazıyı bitirmek istiyorum.

İstanbul'da radikal feminist bir Amerikalı

İkinci dalga feminizminin teorisyenlerinden Kate Millet, şehrimize geldi... Toplantılara katıldı. Anlattı, dinledi ve hatta hatta göbek attı... Biz her zaman-ki gibi soru soruyormuş gibi yapıp, kendi düşüncelerimizi anlattık ona....

NECIA Akgökçe

Geçtiğimiz Kasım ayında İstanbul, feminizmin radikal kanadının en önemli teorisyenlerinden birini; Kate Millet'i ağırladı. Feminizme Millet'in " Cinsel Politika"sını okuyarak adını atmış biz '80 sonrası feministleri için sarsıcı anların yaşandığı günler oldu Kate Milletli günler. Ben gene pek hüznü- lendim, yoksa her şey yaşandığıyla mı kalıyor, yoksa bazılarının yaptıkları hep yanında ve kar mı? Tarihi yine başkaları mı yazacak? Gibi sorular üşüştü yer

yanıma çıkamadım içinden işin. Belki de zaten çıkış diye bir şey yoktu..

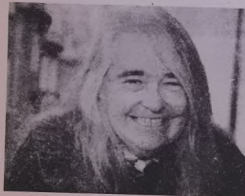
Millett, 13 Kasım Cuma 1998'de TÜYAP Kitap Fuarı'nda son kitabı "Zulüm Politikaları" bağlamında işkence üzerine konuştu. 16 Kasım günü ise Pazartesi Dergisi tarafından Alman Kültür Merkezi'nde düzenlenen ağırlama ve sohbet toplantısına katıldı. Bu kez; feminizmin meseleleri üzerine konuştu ya da hep beraber konuştuk. Şaraplar yudumlandı, birbirinden lezzetli kanepeler de mideye indirildi bu arada.. Arkadaşların eline koluna sağlık... Önce Kate Millett hakkında meraklısına bir kaç kısa bilgi:

1934 yılında Amerika'da St. Paul Minnesota'da dünyaya gelen Millett, 1970'de doktora tezi olan "Seksüal

Politicis"i (Cinsel Politika, Payel, 1973 yayımladı. İkinci dalga feminizmin yükselme yıllarına denk gelen Cinsel Politika, kadın kurtuluş hareketinin ufuklarını açan bir kitap oldu. Bu kitapta Millett cinsel politika kavramını, erkeklerin kadınlar üzerinde hakimiyet kurmak için giriştikleri eylemlerin toplamı olarak tanımlar. Ona göre, eğer bir grup diğerini yönetiyorsa, bu ikisi arasındaki ilişki politiktir. Böyle bir uygulama, uzun zaman sürdürüldüğünde ise kendine göre bir ideoloji geliştirir (feodalizm, ırkçılık vs...). Millett, tüm tarihsel uygarlıkları ataerkil olarak görür, bunların ideolojileri de erkek egemenliğidir. Millett'e göre erkek egemenliği güçle ele geçirilir, bu ya rıza ile desteklenir ya da şiddetle dayatılır. O, kadınlara tanınan biçimsel eşitliğe önem verir, çünkü kadınlara yasalar önünde eşitlik sağlandıktan sonra, patriarka artık ideoloji ve rıza aracılığıyla işlemeye başlar.

Ona göre, patriarka esas olarak kadınların iktidar konumundan dışlanması temelinde şekillenen bir düzen, bu dışlanmışlık çok önemli çünkü kadınları bir

araya toplayan, birlikte hareket etmelerini zorunlu kılan bu dışlanmışlık psikolojisi- dir. Millett'in ileri sürdüğü bu düşünceler daha sonra feministlerin bir bölümü tarafından patriarka tanımının belirsiz olması, patriarkanın ekonomik temelinin yeterince vurgulanmaması nedeniyle eleştirildi. Ama Cinsel Politika, 29 yıl

sonra da feminist düşüncenin önemli yapıtlarından biri olma halini sürdürüyor hala.

Millett'in yapıtları bu kitapla sınırlı değil... Son kitabı " Zulüm Politikaları"nın, Cinsel Politika ve 1979'da basılan aile içindeki namus anlayışı nedeniyle bodrumda işkence yapılarak öldürülen bir genç kızı konu alan " Bodrum" adlı kitabının devamı

olduğunu TÜYAP'da sık sık vurguladı. Feminist teorisyen Millett'in özyaşam öyküsünü dile getirdiği "Timarhane Yolculuğu" da akıl hastalığında tedavi yöntemi olarak kullanılan psikiyatrik yöntemlerin de, zulüm politikaları olduğunu gösteriyor bir açıdan.

Millett'in yaptıkları yapıtlarıyla sınırlı değil, ikinci dalga feminizmin aktif katılımcılarından o, eşit işe eşit ücret

Cinsel Politika, 29 yıl sonra da feminist düşüncenin önemli yapıtlarından biri olma halini sürdürüyor hâlâ.

mücadelesinde, kadınların kürtaj hakkı mücadelesinde yer almış, bilinç yükseltme grupları içinde bulunmuş. Cinsel Politika'yı koşturma içinde yazdığı söyledi Pazartesi'nin toplantısında... Yani önce eylem diyordu bir bakıma..

Millett, 16 yıl önce New York Poughkeepsie'de bir çiftlik satın aldı, orada bir kadın sanatçılar kolonisi kurdu.. Kendi olanaklarıyla ayakta duran bu çiftlikte yıllardan beri bahar aylarında sanatçı kadınlar buluşuyor, günlerini resim yaparak, yazı yazarak, ağaç budayıp çiçek yetiştirerek geçiriyorlar....

Millett, Noel ağaçları yetiştirerek bunları çevreye sattıklarını söylüyor, çevre onları benimsemiş ağaçlarını bu kadın komününden alıyorlarmış genellikle... "Bohem hedonis bir

varoluş içinde" olduklarını belirtiyor, ama Amerikan sistemine yönelttiği radikal eleştiriler, işkence konusunda yazdığı kitap hep bu varoluş biçimi içinde filizlenmiş. Değişik bir hedonizm demek onun ki.

Millett'in, TÜYAP'da da Pazartesi'nin toplantısında da üzerinde durduğu temel konulardan biri dinsel gericilikti. Bunların ABD'de çok güçlendiğini, kürtaç kliniklerine histerik saldırılar düzenlediklerini

ABD'de şu anda aktif feminist mücadele olmadığını ama feminizmin bir ölçüde topluma sindirildiğini söylerken, feministlerin dünya ölçüsünde bir araya gelme zorunluluğunu da vurguladı ...

anlattı.. ABD'de şu anda aktif feminist mücadele olmadığını ama feminizmin bir ölçüde topluma sindirildiğini söylerken, feministlerin dünya ölçüsünde bir araya gelme zorunluluğunu da vurguladı ...

Bir Kürt kadın arkadaş, ABD'deki siyah feministlerden bahsedip, Türk ve Kürt feministleri arasındaki ilişkiyi irdelediğinde yaklaşımı anlamlıydı "Kürtler, feminist hareket içinde daha çabuk yer almışlar. Siyah kadın hareketi çok yavaş oluştu. Onlar, milli kimliklerine sahip çıktıktan çok sonra feminist kimliklerini sahip çıktılar. Kürtler açısından asıl önemli olan kendi durumlarına feminist öğeleri adapte etmektir". Millett görüldüğü üzere öz ezilme deneyimini esas alıp, feminizmi buna adapte etmekten bahsediyor.

Benim izlediğim iki toplantıda da Kate Millett, sakın, sevecen, dikkatliyi anlatmadan ziyade anlamaya gelmiş bir hali vardı. Pazartesi'nin toplantısında bunu vurguladı. Türkiye'den anlatılsın istiyordu sanırım..

Bize gelince, biz her zamanki gibiydik,

Benim izlediğim iki toplantıda da Kate Millett, sakın, sevecen, dikkatliyi anlatmadan ziyade anlamaya gelmiş bir hali vardı. Pazartesi'nin toplantısında bunu vurguladı da. Türkiye'den anlatılsın istiyordu sanırım..

sorulmadık soru bırakmadık.. TÜYAP'da bir ara bir hemcinsimiz Lewinski konusunun ayrıntılara girerek, engin bilgisini sergiledi, çiftlik evinde ömür tüketen Millett dostumuzun, takdirini kazandı bu kardeşimiz... Bu arada Millett soyadının Millet'le alakası olup olmadığı şeklinde bir saçmalığa bile gülerken yanıt verdi. Feminizim meselesinde ise bildiği araştırdığı konular üzerinde söz söylemekle yetindi, cevaplar konusunda dikkatliydi... Bir parça hayal kırıklığı da yaratmadı değil bu durum... Yani şimdi biz Kate Millett olacaktık ki....

ERKEK İNSANDIR, KADIN KADINDIR!

Sorunun temel dayanağı iş bölümünün varlığında yatar. Kapitalist sistem herşeyi ile iş bölümüne dayanır. Böyle olunca da her şey kategorilere ayrılır. Beyin ile beden, kadın ile erkek, emek ile üretim hepsi birbirinden tamamiyle ayrı ve kopukmuş gibi

ŞERHİ

Kapitalizmde varolan özel mülkiyet, kendisini en küçük birim olarak adlandırdığı aile kurumunda korur ve güçlendirir. Aile kurumunu süsleyip, yasalarla koruyup hayatımızın vazgeçilmez kaynağı, olmazsa olmazı durumuna getirir.

"Tek eşli modern aile" şiarını öyle güzel bir şekilde sunar ki, burada ailenin sömürü kaynağının temeli olduğunu görmemizi engeller. Aslında tek eşlilik kadın için geçerli olduğu gibi erkeğin egemenliğini kurduğu ve bunu miras olarak bırakacağı

mirasçılarını oluşturduğu yegane yerdir. Kadını ev köleliği durumuna düşürmekte, emeğini görünmez kılmakta ve aynı zamanda bir bütün olup fiziksel farklılık gösteren kadın ile erkeği birbirine yabancılaştırır. Birbirinden tamamen ayrı gibi, daha doğrusu bağımsızmış gibi gösterilen kadın ve erkek böylelikle birbirine yabancılaşmakta ve ortaya sadece kadına has gibi duran (sadece kadına has olan da vardır elbette) sorunlar oluşur.

Sorunun temel dayanağı iş bölümünün varlığında yatar. Kapitalist sistem herşeyi ile iş bölümüne dayanır. Böyle olunca da her şey kategorilere ayrılır. Beyin ile beden, kadın ile erkek, emek ile üretim hepsi birbirinden tamamiyle ayrı ve kopukmuş gibi durur. İşçi ürettiğine yabancıdır. Kadın ve erkek de bütün parçasına yabancıdır. Burada iş bölümünden dolayı kaynaklanan yabancılaşma ve sorunda bizi kadın ilgilendirdiğinden sadece kadınların durumunu anlatmak da yeterlidir sanırım.

Kadın doğurgan özelliğinden kaynaklanan biyolojisi gereği iş bölümünde yaygın çocuk bakıcılığı ve ev hizmetçisi olarak alır. Yani kadının birinci görevi çocuk doğurup

ona iyi bakmak, kocasının hizmetini en iyi şekilde görmektir.

Erkeğin hizmeti nedir? Ona evini temizleyip, sevdiği güzel yemekleri yaparken, onun yatağına girip onu memnun etmektir. Ve tabii en önemlisi de kocasına sadık kalmak, yani kapitalizmle hayat bulan fuhuşun evcil yönünü yatak odasında erkeğe bağımlı yönünü temsil eder. Buna karşın erkeğe dışında çalışıp ona para getirip para getirdiği için de egemenliği elinde tutar. Çünkü sermaye sahibi odur. Kadın ve çocuk da onun özel mülkiyetidir.

"Tek eşli modern aile" kavramıyla kadın bir ahlak çerçevesi içine sıkıştır ve kadının güvencesi gibi gösterilir. Kadının tek erkeği vardır ve cinselliğini toplumun ve devletin onayıyla gönül rahatlığı içinde yaşayabilir. Onun bir ailesi vardır ve o ahlaktır, namuslu evinin kadınıdır. Erkek için bağlayıcı bir durum sözkonusu değildir. Evli olduğu halde o dışarıda da farklı ilişkiler yaşayabilir. İşçi sınıfı ile burjuva sınıfının aile ilişkileri elbette farklıdır. İşçi sınıfının ev ilişkileri farklılık gösterdiği gibi hakim olan ideolojisinden elbette farklıdır. Buna rağmen, hakim olan ideolojiden elbette etkilenecektir.

bir zaman birey de olamaz. Birey olarak kendini ortaya koymuş kaç kadın var? Kadının her zaman bir sahibi vardır. Bu evlenmeden önce baba ve erkek kardeşler ya da ağabeylerdir. Evlendikten sonra kocasıdır. Bunlar nasıl isterse kadın öyle yaşar, öyle hareket eder. onların dışında hareket eden kadın doğru yoldan sapmıştır. Sonu hiç iyi değildir.

Ben diyorum ki, kadın başta zihniyet olarak birey olmayı başarabilmelidir. Birey olarak kendini tanımlayan, fikirlerinde bağımsız olabilen kadın, kadın mücadelesini daha iyi bir şekilde başara-bilecektir. Düşünme bir eylemdir, düşüncemizde özgür olalım diyorum. Ama çok zor çünkü her tarafımız öyle bir güzel zincirlenmiş ki bu zinciri kendi hem-cinslerimize bile kavratıp gösteremezken biz ne kadar bireyliğimizi açığa çıkarabili-riz? Kadın kendi düşmanını kendi içinde taşıyor. Kadını bu duruma getiren de kadını kadın olarak en çok köleleştirme kadındır, kendi sömürsünü görmeyen de kadındır. Çünkü herşey çok güzel boyalar-la süslenmiştir. Ve sonuç olarak şunu diyeceğim; ister okuyalım, ister okumay-alım, ister çalışalım, ister çalışmayalım bir-inci görevimiz kadınlığımızdır, ev bakımı ve anneliktir, bu da emekten sayılmıyor. Oysa, bu da bir emektir ve bunun karşılığını almak

ma bürünüyor.

Demek ki, kadının cinselliği yanında diğer sömürsü de emeğidir. Kadının evde yemek yapip, evi temizlemesi, çocuğa bakması sadece ona hastır ve onun becerebileceği bir iştir. Sanki doğumdan kendisiyle birlikte geliyor gibi ve ev içindeki emeği bu doğal çerçeveye oturtulunca bir hiç oluyor ve emekten bile sayılmıyor. "Sen kadının bir erkek senin kadar ne anlar, çocuk bakımından bu senin yapında var." sözlerini duymayan kadın yoktur. Oysa hiçbir şeyi doğumdan getirmeyiz. Çünkü insan toplum içinde yeşeniyor ve yeşerdiği toplumun özelliklerini taşıyor. Kadın eğitim seviyesini artırarak, çalışarak farklı bir yere mi geliyor? Elbette hayır, belki kendi parasını kazanıyor-dur ama yukarıdaki tüm özellikler onun için de geçerli, onun kazandığı para eve yardımcıdır ya da kocaya destektir. Erkeğin sermayesi yeterince varsa, maddi sıkıntı yoksa kadın çalışmayabilir de. Çünkü çalışan kadın evine ve çocuğuna yeterince zaman ayırmadığı gibi bir de yoruluyor. Yazık değil mi ne gerek var o kadar yorul-masına, o birinci görevine dönse daha iyi. Kadının işi ne olursa olsun onun birinci gö-re-vi ev hanımlığıdır, anneliktir. Aman aman bunu unutmayalım sakın ve durum böyle olunca sürekli kadının bir bağlayıcılığı varsa kadın hiç

Erkeğin kölesi durumuna getirilen kadının, erkeği sekreteri, işçisiyle birlikte olabildiği gibi arkadaş çevrelerinde birbir-lerinin eşlerini ayartmayı da marifet sayarlar. Burada da söz konusu yine kadının sömürsüdür. Fuhuş kapitalizmle birlikte can bulmuştur. Kadın bedeni erkeğin hizmetine sunulmakta, sanki cin-sellik sadece erkeğe aitmiş gibi onun cin-selliğini tatmin etmek gerekir. İyi aile kızları da ahlak çerçevesi altında baskıya maruz kalırken, önüne hep bunlar örnek sunulur: İyi aile kızı evlenmeden önce hiçbir erkek-le beraber olmamalı, iyi yemek yapmalı, ev temizlemeli, gece geç saatlere kadar dışarıda kalmamalı, fazla gezip dolaşmamalı yoksa başına neler gelir neler. Erkeğin yaptıkları gayet doğaldır, çünkü hayatta her şey onlar içindir. Onlar için herşey mubahtır, yaşam onlarındır çünkü. Onlar için ölüm korkusundan öte bir kısıtlama yoktur. Kadın eve bağlanarak sadece erkeğinin fahişesi, ki onların dilinde hanımı olarak kalmıyor, cinselliği her yönüyle kullanılıyor. Araba ve parfüm reklamlarında kadın bürünebileceği en seksi duruma bürünürken, temizlik malzemeleri ya da yağ reklamlarında olabileceği en hanım

Zamana direnen kadın: REFİKA ANA

Refika

Balka küçük gözlü, bebek yüzlü yaşlı bir Kürt Kadını. Zamana ve yaşama yenik düşmemiş, kavgası yanında dimdik ayakta bir kadın. İnce elleri, ince dudaklarıyla kah gülüyor, kah kızıyor, kah üzülüyor. Zayıf bedeni eylemden eyleme korkusuzca gidiyor. "Kavgasız olmaz, hele Kürt olup da mücadele etmemek hiç olmaz" diyor.

Yaşını sorduğumuzda gülüyor Refika Ana; Neden gülmesin ki, ekinler mi ekiliyordu, yoksa biçin zamanı mı doğum tarihi? Yıla çevirmek zorlaşıyor tabii, böyle bir hesabı, ancak; tahmini altmış beş olabilir yaşanmış yılları.

Bir çoğumuzun acılarının, kayıplarının, kavgalarının başlangıcıdır Oniki Eylül darbesi. Refika Ana için de bir dönüm noktası oluyor seksenli yıllar. Van- Diyarbakır hattı cezaevindeki oğul için aşıyor yıllarca. Tahmin edemiyor Refika Balka, ne kendisinin saflara katılıp mücadeleye edeceğini ne de savaşın böyle-sine gelişeceğini. Memleketteki hayatında çocukların yaktığı

BeRıVAN

Ne düşünürsünüz bilmem, ama ben yaşlı bir Kürt Kadını topluluk içerisinde elinde sigarasıyla görünce müthiş keyif alıyorum.

Refika Balka küçük gözlü, bebek yüzlü yaşlı bir Kürt Kadını. Zamana ve yaşama yenik düşmemiş, kavgası yanında dimdik ayakta bir kadın. İnce elleri, ince dudaklarıyla kah gülüyor, kah kızıyor, kah üzülüyor. Zayıf bedeni eylemden eyleme korkusuzca gidiyor. "Kavgasız olmaz, hele Kürt olup da mücadele etmemek hiç olmaz" diyor.

Kendini gizlemeyen o kadından gurur duyuyorum. Karşısında onu izlerken telepatik bir iletişime giriştiğimizi düşünüyorum. Yılların gücünü hepimizle paylaşıyor gibi. Elindeki sigarayı çekerken, acılarını üflerken, yaptıklarını, küllüğe boşalan küller arasında da umutlarını konuşuyoruz sanki.

Evine röportaja gittiğim kavgacı kadını; sigarasıyla da konuştuğumun farkında değildi oysa.

politi-
tika ateşinde ısıyor öncelikle Refika Ana.
Bir süre ismi gibi, analığı gibi koruyucu
rolünü üstleniyor sahnede. Ne zaman ki,
baskılar artıp ta direnme zorunluluğuyla
karşı karşıya kalmış, o zaman bilmiş ki
görevi devralmak ve savaşmak gerekiyor
bu koşullarda.

Aktif mücadelede yer almak, zorunlu
güçün sağladığı bir sonuç Refika Balka
için. Kendilerine ait topraklarda daha
fazla kalamıyorlar. Olağan hale gelen ev
baskınları, artan tehditler her şeyi orada
bırakıp İstanbul'a gelmelerine sebep
oluyor. Koca şehir korkutmamış Refika

**98' yılının 8 Mart'ım
hatırlıyor o zaman. "Bir sürü
insandık, bayramımızı
kutlamamıza izin vermediler,
üzerimize saldırdılar, çoluk-
çocuk, kadın bepimizin üzerine
gaz boşalttılar, öldüresiye
saldırıyorlardı".**

Dilini bilmediği bu kentte hiç eziklik hisset-
memiş; "Herkes kendi dilini konuşur, ben
Kürdüm elbetteki Kürtçe konuşacağım bu
yaştan sonra başka bir dil öğrenemem"
diyor.

HADEP üzerindeki baskıları protesto
etmek amacıyla Bakırköy İlçenin düzenle-
diği basın açıklamasına katılmak Refika
Ana'nın hem ilk eylemi hem de ilk gözaltısı
oluyor. Üç günlük gözaltı süresince kaba
dayak ve hakarete maruz kalıyor. En çok
sinirlendiği şey savcılığa çıkarıldığında
dahi kendisine "yaşlı kadın senin ne işin
var bunların arasında, evinde otursana"
denmesi. Yaşadığı pratik ve deneyim
Refika Ananın geleceğinin sinyallerini
veriyor tabii. "Hakkımız olan şeyleri iste-
diğimizde devlet bize saldırıyor, bu beni
daha da aktif yapıyor, ben insan değil
miyim niye susacakmışım ki?..." diye
konuşuyor.

98' yılının 8 Mart'ını hatırlıyor o zaman.
"Bir sürü insandık, bayramımızı kutla-
mamıza izin vermediler, üzerimize
saldırdılar, çoluk- çocuk, kadın bepimizin
üzerine gaz boşalttılar, öldüresiye

saldırıyor-
lardı". Kaçarak kurtulmuş kendisi,
hatta kaçarken ayakkabısının tekini
alandan bırakmış. "HADEP'e dava
açtım daha ayakkabımı vermediler"
diye gülerken espri yapıyor.

Son olarak HADEP üzerindeki
baskıların yoğunlaşmasıyla oluşturulan
açlık grevi ile Taksim Meydanı'nda
yapılan gösteriye katılıyor. Saldırıdan
kaçarken kiliseye sığınanlardan biri de
kendisi. Polis acımasızca onlara
saldırırken Papazın duruma müdahale
etmeye çalıştığını, saldırıyı engellemek
için yalvardığını anlattı. Buna rağmen
yaka-paça, tek kolu kıvrılarak ve
kırılırcasına götürüldüğünü söylüyor.
Yine "yaşlı kadın" demişler kendisine.
Her eylemde çeğiştirilen kolu artık süre-
kli ağrıyormuş. Beş gün sorguda kalmışlar,
kafasından ve vücudunun çeşitli yer-
lerinden aldığı darbelerden dolayı
işkence raporu almış, sorgudayken. Açlık
grevine orada da devam ediyorlar.
Savcılıkta ifadeleri alındıktan sonra
bırakılmışlar. Aldığı darbeler neticesinde
onbeş gün kendine gelememiş. Zayıf bir
bünyeye sahip olması nedeniyle hala baş
dönmeleri yaşıyor. Buna rağmen gide-

her yere gitmeye çalışıyor. "Mücadeleyi
yeni öğrendik, şimdi her yerde olmak
lazım" diyor. Evde durduğu zamanlar çok
sessizleşiyormuş, ona göre evde
yapılacak en iyi iş Med Tv'yi izleyerek poli-
tikayı takip etmek, gelişmelerden haber-
dar olmakmış. Çocukları ise onun,
dışarıda yapılan herhangi bir aktiviteden
sonra çok gençleşerek eve döndüğünü
düşünüyorlar.

Aslında bir kadın olarak her zaman aktif
olduğunu söylüyor çocukları, "küçükken
biz harçlığımızı annemizden alırdık, bir
sorunumuz olursa ona danışırdık" diyor-
lar. Otoritesinin hep olduğunu bundan
dolayı da politikada karşılaşılan güçlük-

**Kendisi ise bugünü
dünden daha çok seviyor.
Eskiden evinden çıkmayan, dayak
yiyen Kürt Kadınlarının
bugün baklarını aradığını
söylüyor.**

lere
rağmen yılmadığını düşünüyorlar.

Kendisi ise bugünü dünden daha çok
seviyor. Eskiden evinden çıkmayan, dayak
yiyen Kürt Kadınlarının bugün haklarını
aradığını söylüyor. Kadınlar partiiyle,
katıldıkları eylemlerle, kendilerini tanıdılar
ve bugün daha bir bilinçli davranıyorlar diye
düşünüyor. Gençler ve kadınlar bu kav-
ganın öncüsü ona göre.

Sohbetin sonunda cezaevi anıları,
ziyaretleri, yaşanan komiklikler, anlatılıyor.
Sohbet boyunca yapılan konuşmalardan
kendisinin tutuklanmadığını, iyi ve dirayetli
bir tutsak yakını olduğunu fark ediyorum ve
soruyorum "Ya sen de tutuklanırsan ne
olur" diyorum, gülerken "Ne olacak ki,
herkes gibi ben de yatar çıkarım, bedeli
içeri düşmekse onu da yaparım" diyor.

Siyasetle içiçe bir yaşam var bu evde,
kıyısından köşesinden herkes bir şekilde
bulaştığı için söylenecek şeyler de
çoğalıyor, yani herkesin söz sahibi olduğu
bir nokta mutlaka var. Röportaj değil de
sohbet olsaydı gidiş amacımız Refika Ana
neler anlatırdı bize? Ama sesi teybe kay-
detme heyecanı kendisini de beni de etk-

**O politikleşen bir Kürt
Kadını, elindeki imkanların her
zerresini kavgaya ayırma
çabasında. Ülkedeki dramı kendin-
den daha önce tutuyor ve
yapılacak herşeyi yapmaya
çalışıyor.**

ilemişti. Söylenecek şeylerin çoğu
akıldan gitmişti, ama ara ara anılara
dalıp, eşinin, çocuklarının yaşadığı
olayları anlatan kadının aslında kendini
anlatmak istemediği, konuşulacak
şeyleri kendisine yönlendirmek isteme-
diği ortaya çıkıyordu.

O politikleşen bir Kürt Kadını, elindeki
imkanların her zerresini kavgaya ayırma
çabasında. Ülkedeki dramı kendinden
daha önce tutuyor ve yapılacak herşeyi
yapmaya çalışıyor.

Zaman ilerliyor, ilerleyen zamanla
öğrenen, büyüyen ve gençleşen bir Kürt
Kadını var karşımızda. Yaşamayı sevmek
gerekıyor, Refika Balka hem yaşamayı
seviyor hem de sevdirtiyor. Öğreticiliğini
ise hayatından alıyor.

BEN BİR KADIN DEĞİL MİYİM?-4

Hakim feminist düşünce biçimi, beyaz feministlerin siyah kadınlara karşı ırkçı-cinsiyetçi tutumlarını anlamalarını ve onu aşmalarını engelliyordu

Bât Hooks

Çeviren: NECLA AKGÖKÇE

Cinsiyetçi ve ırkçı önyargılar Amerikan toplumunun erkeklerinin bilincinde varlığını sürdürmüyordu sadece, onlar bizim düşüncemizi ve davranış biçimimizi de şekillendiriyordu. Bunlar, cinsiyetçi düşünceden arınmış olduğu kabul edilen kadın hareketi tarafından da, hakim feminist söylem içinde içerilmiş olarak devir alındı, yani ezenler her zaman direkt olarak ezmiyorlardı.

Hakim feminist düşünce biçimi beyaz feministlerin siyah kadınlara karşı ırkçı-cinsiyetçi tutumlarını anlamalarının ve onu aşmalarının önünde engel oluşturuyordu. Onlar, dil ucuyla kul-

landıkları kızkardeşlik, kadın dayanışması kavramlarıyla işi bağlayıp, aynı anda da siyah kadın gerçeğini inkar edebiliyorlardı.

Bu durum, 19. yüzyılda kadınların seçme hakkı ile siyah erkeklerin seçme hakkı karşı karşıya getirildiğinde olduğu gibi siyah kadınları çok zorladı... Doğrudan doğruya siyah patriarkın çıkarlarını savunan bir siyah hareket ile daha ziyade ırkçı beyaz kadınların çıkarlarını savunan kadın hareketi arasında tercih yapmak durumu ile karşı karşıya kaldılar.

Siyah kadınların haklarını hesaba katmaları için bu iki hareketi de zorlayıp değiştirme biçiminde, bir tepki gösteremediler... Siyah kadınların büyük bir bölümü bunun yerine, kendi çıkarlarını savunduklarını düşündükleri siyah patriarka ile bütünleştiler. Ancak birkaç siyah kadın tercihini kadın hareketi konusunda yaptı. Kendilerini kadın hakları savunucusu olarak ilan eden bu kadınlar, eleştirildiler ve saldırıya uğradılar. Cinsiyetçi siyah erkeklere, ırkçı beyaz kadınlara karşı kendilerini bağlı hissetmeyen diğer kadınlar ise sessizce bekliyorlardı. İki guruptaki siyah kadınlar da, kadın taleplerinin

gözardı edilmesi karşısında bir varlık gösteremediler, çünkü cinsiyetçi ve ırkçı bir yetiştirilme tarzı ile beyinleri yıkanmıştı.

Taleplerimizin kavga edilmeye değer şeyler olduğuna inanmıyorduk, bizim için tek kurtuluşun diğerlerinin hedefleri doğrultusunda mücadele etmek olduğunu sanıyorduk. Provake etmiyor, soru sormuyor, eleştirmiyor, tepki göstermiyorduk. Pek çok siyah kadın, kadın hareketini "beyaz kadınların deliliği" olarak değerlendiriyordu. Çok küçük bir azınlık ise beyaz kadınların ırkçılığına karşı siyah feminist gruplar kurdu... Siyah maçoaların erkeksi süreçlerini tiksindirici ve iğrenç olarak değerlendirdiğimiz sırada, kendi hakkımızda hiç konuşmuyorduk.

Patriarka tarafından belirlenen cinsiyetçi rol dağılımına bakarsak sadece, tüm kadınlara ait net bir resme varamayız. ırkçı hiyerarşi üzerine yoğunlaştığımızda ise siyah kadınların durumunu analiz edemeyiz.

Siyah kadın olmanın ne demek olduğu, cinsiyetçi ve ırkçı baskının kurbanı olmanın ne demek olduğu, üzerinde hiç tartışmıyorduk.

Siyah kadınların toplumdaki cinsiyetçi rol dağılımı karşısındaki davranışlarını ve cinsiyetçiliğin yaşamları üzerinde etkilerini ifade eden deneyimleri anlamak için Toni Cade'nin "The Black WOMEN" isimli antolojisi ilk anlamlı çalışmadır. Orada diyalog sona erer. O sırada kadın yazımına karşı büyüyen ilgi bir pazar yaratmıştı, bu pazarda özellikle siyah kadınlar üzerine yazılan her şey alıcı buluyor veya en azından dikkatleri çekiyordu... Ama kadın yazımı pazarındaki talebin ortaya çıkardığı siyah kadınlar literatürü, cinsiyetçi ve ırkçılığın hizmetindeydi. Siyah adamlar, cinsiyetçi önyargılarıyla siyah kadınlar hakkında yazıyordu. Pek çok antoloji, 19. yüzyılda siyah kadınların yazdığı yazıların bir özeti oluşturuyor, onların topladığı materyaller üzerine kuruluyordu. Bu tür çalışmalar, genellikle beyazlar tarafından kaleme alınıyordu.

Bu dönemde Micele Wallece'nin "Black Macho and the Myth of the Superwomen" isimli kitabı, siyah kadınlar hakkında gündem belirleyici bir kitap olarak ortaya çıktı. Kitap, Wallece'nin

yaşamından çıkan enteresan ve etkileyici bir eser olmasının yanı sıra, politika ile uğraşan siyah erkeklerin, patriarkal iğgüdülerinin zihni bir analizini de içeriyordu. Esasında ne feminizm açısından, ne de siyah kadınlar açısından önemli bir çalışmadı. Önemli,

Patriarka tarafından belirlenen cinsiyetçi rol dağılımına bakarsak sadece, tüm kadınlara ait net bir resme varamayız. ırkçı hiyerarşi üzerine yoğunlaştığımızda ise siyah kadınların durumunu analiz edemeyiz.

siyah bir kadının tarihini anlatmasıydı. Bizim toplumumuzda, tek bir siyaha ait hayat hikayesi anlatısı veya tek bir siyah kişiye ait fikirler aracılığıyla siyahların hepsi hakkında bilgi sahibi olunduğu sanılır. Gloria Steinem, bu darkafalı ırkçı önkabule son verip, Wallace'nin kitabının Kate Millet'in "Cinsel Politika" sı ile aynı etkiye sahip olduğunu gösterdi.

Millet'in kitabı, cinsiyetlere özgü davranışların biyolojik belirlenmişliği de gözardı etmeden, Amerika'daki cinsel politikanın teorik ve analitik bir

araştırmasıdır... Millet, cinsiyet ezilmesinin tarihi arka planını gösterdi ve patriarkal değerlerin literatür aracılığıyla kadın alanına nasıl sızdığını inceledi.

60'lı yıllarda siyah hareket üzerine yapılan tartışmalara bakıldığında, Steinem'in, Amerikan kamuoyunun cinsel politika üzerine, Michele Wallece'nin otobiyografisi bağlamında bakıldığında da özellikle siyah cinsel politika hakkında -siyah kadınların kölelik dönemindeki otobiyografilerinin yüzeysel bir inceleme-siyle- bilgi sahibi olduğunu sandığı düşünülebilir.

İrk ile cinsiyet arasındaki bağlantıyı görememe Amerikalıların kadın sorunu üzerindeki düşünce ve yazılarını öyle saptırmıştı ki, cinsiyetçilikle ilgili pek çok tartışmada ele alınan cinsiyetçi baskı veya kadının toplumdaki yeri değerlendirmeleri, yanlıştır veya bolca önyargı ile doludur.

Sadece patriarka tarafından belirlenen cinsiyetçi rol dağılımına bakarsak, tüm kadınlara ait net bir resme varamayız. Ama aynı biçimde, sadece ırkçı hiyerarşi üzerine yoğunlaştığımızda da, siyah kadınların durumunu analiz edemeyiz.

HABER YOKSA SÖYLENTİ VAR GAZETE OLMAZSA AYAKLI GAZETELER VAR!

Savaş bölgesinde neler olduğunu öğrenmek için her iki tarafın verdiği, verebildiği, sana ulaşabilen haberleri toplayacaksın, çok az benzerliği olan bu haberler arasında kendince bir denge kuracaksın, özellikle sayıların ortalamasını alacaksın ve kendince fikir edineceksin. Sonrası cesaretine kalmış.

YEIDA

Doğru haber almak zordur ama bu, savaşın olduğu yerde neredeyse imkansızdır. Tarafların masum bebekleridir hep öldürülen: savaşçıları ölmez. Tarafların savaşçıları kahra-

mandır, hep yenerler, az sayıda da şehit olurlar. Onların analarının gözü yaşlıdır: karşı taraftaki zaten ana evladı değildir kil Herkes haklıdır, en egemen olan en haklıdır.

Savaş bölgesinde neler olduğunu öğrenmek için her iki tarafın verdiği, verebildiği, sana ulaşabilen haberleri toplayacaksın, çok az benzerliği olan bu haberler arasında kendince bir denge kuracaksın, özellikle sayıların ortalamasını alacaksın ve kendince fikir edineceksin. Sonrası cesaretine kalmış.

"Türkiye Türklerindir" ve benzeri ibareler bulunan gazetelerden birini bulup okumaya, bir de Özgür Gündem satın almaya çalışırdım. Egemenlerden çok ses, ezilenlerden az ses ulaştı bana. Ö. Gündem toplatmayla, bombayla, sansürle susturulunca; zaman

zaman memlekete gidip gelen uzak bir akrabamla karşılaştığımda, ondan haber almaya çalıştım, bizim oralarda neler oluyor diye. Şimdi onları aktaracağım. Ama bu kişinin, çoluğunu çocuğunu savaşta kaybetmişlerden olmadığını, tuzu kuru olduğunu da belirtiyim. 1995 Türkiye'sinde bir Diyarbakırlının tuzu ne kadar kuru olursa...

Diyelim ki, adı Nayme. Nayme 50-55 yaşlarındadır. Kızını işe sokmak istemiş. Dükancı Diyarbakırlı olduğunu öğrenince vazgeçmiş, almamış. Patronlar da artıh bilmiş, kızlarda da pekaka ol. Naymegil üç ay orda, beş ay burda kalırmış. Oranın yemağını, içmağını arı-larmış. Gastalar hepki yalan yazmış; ölenler pekakaçiler degil, hepki Kürtlermiş. Oraya gittihlarında buranın televizyonlarına bahmi

larmış. Can televizyonu'nu açılarmış. Köylerinden sürülenler Diyarbakır'da akrabalarının yanındalarmış, bir evin içinde 6 ev kalırmış, hallari çoh perişanmış. Dağa gidenler babayigit, hem de okumuş çocıhlarmış. "Nerde bir karabalıh görüyem, hama yanaşiyem, bir mikrofon bulam, herşeyi anlatam, içimi rahhat ettirem diyiyem ama bahiyam, bişi satılar..." diyi. Ahşam 7'de niye herkes evlerine kaçımış ki? "Mege bilmisen, sen

*Can televizyonu'nu açılarmış.
Köylerinden sürülenler
Diyarbakır'da akrabalarının
yanındalarmış, bir evin içinde 6 ev
kalırmış, ballari çoh perişanmış.
Dağa gidenler babayigit, hem de
okumuş çocıhlarmış. "Nerde bir
karabalıh görüyem, hama
yanaşiyem, bir mikrofon bulam,
herşeyi anlatam, içimi rahhat
ettirem diyiyem.*

gazataçisan, gelilermiş. Başka da Ermeniler varmış görüştlari. Apo Ermeni degilmış. Nayme Ermenileri sevmimış. Süryanileri sevi-miş, onlar bize daha yakınmış. Nayme dikkat etmiş, burda Ermenilerin en güzel yerlerde binaları varmış. Kürtlerin hiç bi şeyi yohmiş: onlar gideymiş, o mallardan birine de kendisi konaymış...

BİZ KİMİH?

Onun anası Kürtmiş, kendisi de Kürtmiş işte! Babası pekakaçılara kızımış. Onlar da babalarına, "orda burda bele konışma, kulahlarına gider" diyilermiş. Aynı sukahta özel tim oturmuş. Adam onunla konuşmah isteyince Nayme hiç ağzını açmimış, başını sallıymış. Gören olursa laf taşıyi vurmuş, kızların etleri duvarlara, tavanlara yapışmış. Kızlar jendarmaya laf götürilermiş. Özel timin karisi, "Allah razı olsun pekakadan, iyi para alıyoruz" diyimış Artık altlarında arabaları varmış.

Dedelerimiz evvel ahır kendilerine Türk deyimış. Ahlat'tan Rus Harbi'nde muhacir olmuşlar. Babaanam Bitlislimiş. Kürtür, Türktür, Ermenidir, onu bilmimmiş: Bitlislimiş.

Naymegil, Silvan'dayken Ermenilerle araları iyışmiş. Bayzargille birbirlerine

gidip gelilermiş. Başka da Ermeniler varmış görüştlari.

Apo Ermeni degilmış. Nayme Ermenileri sevmimış. Süryanileri sevi-miş, onlar bize daha yakınmış. Nayme dikkat etmiş, burda Ermenilerin en güzel yerlerde binaları varmış. Kürtlerin hiç bi şeyi yohmiş: onlar gideymiş, o mallardan birine de kendisi konaymış...

"Kalaydın, çiğ küfte yapayım, barabar yiyah."

Gideyim: İşim çok.

"Ben biliyem, bize gelmezsen."

Bilmem...

* 1995'te Ö.Gündem Gazetesi'nin bambalanması ardından çıkan Yeni Politika Gazetesi'ni selamlamak amacıyla yazılmış. Değişen pek bir şey olmadığı ve anılan manzarının devam ettiğini gösteren bir yazı olduğu için yayımladık. (Roza)

İslamcı Kadının Aynadaki Sureti

Demir, kitabında beş İslamcı kadın dergisini belli anahtar kavramlar çerçevesinde incelemiş ayrıca İslamcı kadın dergilerinin çalışanlarıyla bir anket yapıp, genel yayın yönetmenleriyle de söyleşiler gerçekleştirmiş... Böylece dergileri inceleyerek İslamcı kadınların yaşam alanlarına bir büyüteç tutarken, anket ve söyleşilerle de onları çıkaranların ideallerinin pratik yansımalarıyla da tanıştırıyor bizi.

NECLA Akgöççe

Siyasi İslam bugün MGK'dan geçen aleyhtar hareketlere kadar Türkiye'de herkesin tahlil, sorgulama, mesafe ve tavır geliştirme alanına giriyor. Bu kesimin kadınları 80'li yıllardan bu yana türban eylemleri vasıtasıyla sık sık kendi-

lerinden sözettiler

Farklı referanslardan beslenen, farklı görünüm ve kimliklere sahip İslamcı kadınların verdikleri mücadele, bu alanda yer edinmek için yıllardır uğraş veren, kadın hareketi yandaşlarının ve feminist araştırmacıların bir bölümünün ilgisine mazhar oldu..

Elimizde, bu kadınlar üzerine son dönemlerde yapılan önemli bir çalışma var: İslamcı Kadının Aynadaki Sureti.

Hülya Demir'in kitabı İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne verilmiş master tezinin ayrıntılandırılması ile oluşmuş.

İslamcı Kadının Aynadaki Sureti*

Bu kesimde çıkan 5 dergi esas alınarak İslamcı kadınların, özel, k a m u s a l yaşamına, Refah Partisi'nin iktidar

denemesinden sonraki

dönem için bir ayna tutulmuş adeta... Demir, araştırmasında bugüne kadar yapılmayan bir şeyi daha yapmış, bu 5 derginin çalışanlarıyla bir anket yapıp, genel yayın yönetmenleriyle de söyleşiler gerçekleştirmiş... Böylece dergileri belli bir yönetsel bütünlük içinde tarayarak, okur profili hakkında bir manzara sunarken, anket ve söyleşilerle de onları çıkaranların düşünce yapıları, yaşam biçimleriyle de karşı karşıya gelmelerini sağlıyor okuyunların.

Demir'in çalışmasında yapılan özel alan çözümlemesi, İslamcı kadınların ezilmesinin temelinin de bu alan içinde oluşan ilişkiler sisteminde saklı olduğunu gösteriyor bize... Kitapta İslami özel alan, evlilik, nişanlılık, erkek kadın ilişkileri bağlamında gözden geçiriliyor. Bu alan çözümlemesinde oluşturulan anahtar kavramların alt alta sıralanmasıyla, özgün ezilme biçimi hakkında fikir sahibi olabiliyoruz..

Kapitalizmin gelişme dönemlerinde özellikle Amerika'da ev işlerini rasyonalize etmek için oldukça önemli görev yüklenen ev içi mühendisliği, İslamcı kadın

çevrelerinde farklı bir manada tekrar karşımıza çıkıyor... Ev kadınları, ev işlerinden elde ettikleri beceri ile kendileri için bir iş alanı inşa ediyorlar. Bu kamusal alanın alışageldiğimizden farklı bir tanımı ile karşı karşıya bırakıyor bizi.

Bu anlamda klasik kamusal-özel ayrımlarının ötesinde ayrımların da olabileceğinin altını çiziyor

Fitraten kadını iş yaşamına uygun görmeyen İslam hukuku, modern dünyada kendine yer edinmek için okuyup, meslek sahibi olan İslamcı kadının çabalarıyla bir ölçüde delinliyor. Kamusal alanın, İslamcı kadının çalışma biçimine uygun olarak yeniden tanımlanıp gözden geçirilmesi çabalarına da dergilere gönderilen mektuplar aracılığıyla tanık oluyoruz. Kadınların kadın müşterilere yönelik işyerleri açmaya özendirilmesi bu bağlamda değerlendirilebilir.

Demir'in verilerine göre İslamcı kadınların büyük bir bölümü feminizmi batılı, bize aykırı olan bir ideoloji olarak görüyor. Bu kadınlar

Cezayir, Mısır gibi bazı Arap ülkelerinde yaşayan ve batılı feminizmin oryantalist yanlarını eleştirip müslüman ülkelere özgü feminist yaklaşımlar peşinde olan kadınlardan ayrılıyorlar. Bu konuda teorik temelli bir karşı çıkış henüz gözlemlenmiyor

İslamcı kadın dergilerinin çalışanlarıyla yapılan anket, büyük medya kuruluşlarının çıkardığı kadın dergilerinde hasbelkader çalışan biri olarak dikkatimi özellikle çekti. Buralardaki neredeyse gönüllülük esasına dayalı çalışma, işe geçim kaygısı dışında anlamlar yüklemeye ve yazma faaliyetinin okumayla orantılı olarak geliştiğinin bilincine varılması, bu dergilerin diğer kadın dergilerinden neden daha uzun ömürlü olduğu konusunda bir açıklama olabilir belki.

Kadın Kimliği dergisinin yayın yönetmeninin, düşünen kadın okurlara hitap ettiklerini sıkça vurgulaması, bana kadının duygu, erkeğin de akıl ile özdeşleştirildiği batılı düalizme karşı çıkan ve kendilerini akıl temelinde tanımlayan ilk dönem batılı feminist kadınları hatırlattı. İslam şu veya bu biçimde, hepimizin dünyasına girmiş vaziyette. Bir kadın olarak tek tanrı dinlerin kadınlara sunduğu "kurtuluş ideali"nin nasıl

bir şey olacağına farkında olmamak mümkün değil. Ama Türkiye'de bazı kadınlar, kimliklerini İslam üzerinden kuruyor ve bu temelde kendilerince uğraş veriyorlar. Biz feministler, bu kadınlar ile aynı zaman diliminde yaşıyor, benzer mekanları paylaşıyoruz. Sokakta ve evde karşılaştığımız tehlikeleri bertaraf ediş biçimlerimiz belki farklı ama aynı coğrafyanın kadınlarıyız. Dolayısıyla birbirimizi anlamamızın her iki tarafa da bir zararı olmaz.

Hülya Demir, bence önemli bir şey yapıyor. İslamcı kadınları dinleyip onlara ait söylemi kendi ağızlarından dile getiriyor. Onlara ait söylemi kendi söylemine katıp, kendi söylemini güçlendirme yoluna gitmiyor. Bu tutum, feminist araştırma yönteminin klasik araştırma biçimlerine getirdiği önemli bir katkının altını çiziyor bence. Ezilme ve direnme biçimi farklılıklarının genel bir söylem içinde roğurulmasını istemeyen kadınların, okumasında özellikle yarar var.

"Ümidim kadınlarda"

Yayla Bucak, Kürt göçmenlerin uğradığı haksızlığı her toplantıda, konferansta, seminerde dile getirir.

FATMA Koyhan

Yayla Mönch Bucak, 1975'te Siverek civarındaki yatılı okulda Bremen Üniversitesi'nden bir arkadaşıyla birlikte araştırma yapmaya gider: "Yatılı okullarda Kürt çocuklarını Türkleştirme" projesi üzerine idi. Bu ortak çalışma; Kürt çocukları ve bölgedeki okullar ile ilgiliydi. "Bu seyahatimizin notlarını ilk olarak Almanya'da Pedagojik bir mecmuada yayınladık. Bu vesileyle, benim için zayıf ta olsa, Türkiye'den gelen Kürt çocukları üzerine Almanya'da yeni bir tartışma sahəsi açıldı; "var-yok, dilleri Türkçe" vb. Alman öğretmenler sendikası ile

Aynı zamanda dil kursları verirler. Anadil konusunu devamlı gündemde tutarlar, ilk deneyim Bremen'de gerçekleştirilir. "Bizim yavaş yavaş bir araya getirdiğimiz mozaik taşlarını, 15 senenin ürünü olarak görüyoruz. Yalnız o

değil, Kürt ulusal hareketinin gelişmesinin geldiği noktanın da önemi vardır. Örgütler de verdi. Bremen'de birey olarak çok çalıştım, katkım olduğunu düşünüyorum, hiç mütevazî olmayı düşünmüyorum. Tabii bu arada, mesela Hinbun'un kuruluşu var. Tabii sosyalist blokun yıkılmasının çok payı oldu, çünkü onlar devamlı bize ayak bağı oldular. Aslında enternasyonalizm meselesinin Kürtler üzerinde kötü etkisini görüp, eski TKP'li (Türkiye Komünist Partisi) Kürtler oturup o dönemde hesaplaşırsalar hiç kötü olmaz."

Yayla Bucak, Kürt göçmenlerin uğradığı haksızlığı her toplantıda, konferansta, seminerde dile getirir. 1970'li yıllar Kürtlerin Avrupa'da az bildikleri bir dönemdi. "Kürt sorununu, Alman göçmenler sorunu içinde gündeme getirdik. O zaman radikal istemlerdi. Bunu savunan arkadaşlar olarak büyük eleştirilere uğradık. Türk İşçi Federasyonu'ndan, TKP'den eleştiri aldık. Onlar güçlü olduğundan, başkaldırmak her baba yiğidin işi değildi. Aslında

çevremiz de yoktu, bir kaç kişiydik, o inatçılığımızla yaptık."

1975'ten sonra tamamen Güneyli Kürtlerle ilişkisini keser ve politikayı Kuzeyli'lerle yapmaya karar verir. Ancak, diğer parçadakilere dostane ilişkisini kesmez. "Sait Elçi ve Dr. Sait Kızıltoprak meselesinden sonra ben isteyerek ilişkiyi kestim, çünkü olay açıklığa kavuşmadı, bir sürü dedikodu oldu. Bu olay üzerine Kuzeyli'ler arasında da büyük bir uçurum oluştu, taraflara ayrıldılar, Şivan, Elçi taraftarları gibi. Ben bunu affetmem, Kürt bilincinin geliştiği dönemde büyük bir darbe oldu. Uzun süre iki Sait taraftarları oldu. Aynı zamanda politik örgütlenmelerde yozlaşma çıktı. Benim için mesele tam olarak hiçbir zaman açıklığa kavuşmadı. Kabul etmek lazım tarihi bir gerçek olarak, dört parça diye birşey kalmadı. Qasimlo ile tanıştığımda daha iyi anladım, her parçanın kendi öz örgütlenmesini gerçekleştirmesi gerektiğini. Doğu- Güney çelişkisinden anladım."

Zamanla,

meselesinin çok yönlü ve bir ayağının dışarda olduğunu, yalnız Kürtlere bağlı olmadığını öğrenir. "Kendi misyonumu da bir müddet sonra öyle gördüm, göçmenler arasında yaptığım çalışmalarda bunu daha iyi farkettim. Dışarıya anlatmanın çok önemli olduğunu gördüm. Kürt sorunu sadece ülke sınırları içinde olan bir sorun değil."

Bu düşüncelerini hayata nasıl geçiriyordu, neler yapıyordu?

"Ben yazıyorum. Değişik şeylerle ifade etmenin yolları var. Geniş bir üniversite çevrem var, önce oradan başladım. Kemalistleri eleştiren bir yazı yazdım, Alman Komünistleri tarafından çok eleştirildi. Almanya Komünist Partisi (DKP) biliyorsunuz TKP ile kardeşler ve onların tezlerine göre hareket ederlerdi. Ben partilerle değil, sivil örgütlerle çalıştım. Böyle sıkıntılara gelemem. Benim için bir lüks ama ne yapayım ben de böyleyim, başka türlü çalışmıyorum."

Kürt meselesini dışarıya anlatmanın ilk örneğini evde gerçekleştirir: "Roland ilk öğrencimdir, ona anlattım. Eşimin bana ve arkadaşlarıma saygısı şundan kaynaklanıyor; çok idealist bir

çalışma şeklimiz vardı. Yani, Dicle Talebi Yurdunun Avrupa'daki devamı gibi. Birbirine karşı çok saygılı, büyük dayanışma içinde, büyük fedakarlıklar gösterip çalıştık. Günlük kazançlarımızı bile bu işe kattık. Öz gücümüze dayanarak, kendi emeğimizle iki ayda bir Kürtçe-Türkçe çok güzel bir gazete çıkarıyorduk. Hevra Gazetesi'ni çıkarırken dayanışma içindeydik.

Para ile bu iş bitmiyor bunu gördüm. Bir şeye inanmak için; fedakarlık yapmaya, bedel ödemeye hazır olmak lazım, sadece parayla olmuyor. Tabii para önemli ama tek başına değil. Hepimiz hem üretim içindeydik, bu çok önemli, profesyonel değildik. Belki de çok özgür olmamızın da bir nedeni buydu. Başkaları tarafından para verildikten sonra kontrol mekanizmaları devreye giriyor."

Bu konuda yaşadığı bir örneği verir. "Kürt Öğrenci Birliği (KÖB)'nin Kongresi 1972'de Romanya/Bükreş'te yapıldı. Kongreden sonra bizi çok güzel ağırladılar, görüşmelerimiz oldu. Bir gazete çıkarmak istediğimizi söyledik ve bize nasıl yardımcı olacaklarını sorduk; bize Güney'den KDP ile, ikinci olarak Türkiye'den TKP ile ilişkimizi sordular. Onlarla bir bağımız

olmadığını söylediğimizde ilişkimiz kesildi. O zaman ne KDP, ne de TKP ile ilişkilerimiz yoktu, klasik bir Kürt örgütü değildik, yardımcı olmadılar. Bunları anlayan için çok önemli."

Yayla Bucak, dernek yönetiminde ve kurucu olarak çalıştı. "Komkar kurulduktan sonra, oradan birlikte ayrıldığımız arkadaşlarla Bremen Kürt Halkevini (BKH) kurduk. Böyle bir çalışmanın anlamsız olduğunu kendi açımdan gördüm, Komkar'daki sıkıntılarının aynısını orada gördüm. Bu iş böyle yürümez deyip ayrıldım. Oradaki arkadaşlarımı halen çok seviyorum, o başka konu. Ben Kürtlerle çalışmıyorum. BKH bağımsızlaştırdım. Bremen Kürt hükümeti gibiydi. Bir kaç arkadaşla dil kursları v.b. yaptık orada.

Bremen'de sergi

Daha sonra "Kürtlerde Günlük Yaşam" adlı bir sergi açar. Bremen'in en büyük müzesinde üç ay (27.5.1988 ile 27.5.988) sergilenir. "Çok ilgi gördü, ortalama bin 700 kişi izledi. Konsept şöyleydi; göçebe hayattan yerleşik hayata geçişti. Mesela kara çadırda başladık, resim-

lerle, yazılarla da gösterdik. İlk yerleşim yeri olarak köyleri aldık. Daha sonra göç, bir yabancı işçinin yaşamını sergileyen bir ev. Bir taraftan ülke, diğer taraftan modern Almanya. Kürt tarihi ve politikası, kültürü hakkında bilgi verildi. geniş bir alanda yapıldı. Çok güzel bir sergiydi. Değişik konserler, paneller v.b. de düzenlendi o sırada.

Bremen'de yaşayan Kürtlerin durumu hakkında da bilgi sahibi olundu."

"1988'de Kürtlerde Günlük Yaşam ve Direniş" adlı bir kitap hazırlanır, sergi sırasında dağıtımı yapılır. "Benim üç yazım ve değişik yazarların yazıları vardı. Almanca'ydı, çok ilgi gördü ve ikinci baskısı yapıldı. Sizin Roza gibi elden dağıtımı yapıldığı halde. Sergiden önce ilanlar verdim; evinizde Kürt kültürüne ait şeyler varsa getirin diye. Bir baktım, bir teşisi, bir tası, bir değirmeni ile bir çok insan geldi. Çok anlamlı bir sergiydi. Güzel bir açılış oldu. Güzel bir taht kurduk."

Şimdi daha çok konferanslar veriyor, yazılar yazıyor. "Kürt kadınlarıyla ilgili yazılar yazıyorum. Şimdi ağırlığı onlara veriyorum. Daha da yoğunlaşmak istiyorum. Gelişen mücadelenin kadına etkisi, değişen gerilla

anneleri, bunların hepsi araştırılması gereken şeylerdir. Buradaki Kürt göçmen kadınlarla ilişkilerim sıcak, bazen söyleşiler yapıyorum, bir çözüme var. Kuşaklar arası, çelişki üzerinde duruyorum.

Burada büyüyen genç kızlar var....Şimdi erken, çok sarsıntı geçiriyorlar. Beni çok ilgilendiriyor. Üniversitelerde Kürt kadınların okuma oranında artış var ve buna doğru bir yönlendirme var. Kürt kadınına bakış açısı, benim için birer soru işareti. Değişik seminerlerde karşılaşıyorum, Kürt örgütleri bunları ne kadar ellerinde tutabilecek bunların hepsi araştırma konusu."

Değişik konularda seminerler yapıyor; Göçmenler, Kürt dernekleri, partileri, Kürt emansipasyonu gibi.

1980'li yıllarda Avrupa Konseyinde çalışmalar yapar. Kürtler ve Azınlıklarla ilgili bir komisyonda yer alır. Uzun süre Katalonlarla çalışır.

Kürt PEN'in de ilk kurucularından. "Kürt Pen'ini Hüseyin Erdem ve eşi Emine Erdem ile birlikte, 1987-88'de ön çalışmalarını tamamlayarak kurduk. -1992'ye kadar sekreterliğini dil ve tutuklu yazarlar bölüm-

Kürt emansipasyonunun, Kürt Kadınlarının etnik ve cinsel kimlik direnişlerini sağlıklı ve başarılı olması için çok önemli buluyorum.

lerinin temsilciliğini yaptım. Aynı dönem Avrupa Konseyi azınlık dilleri bölümünde Katalonyalılarla çalıştık. O tarihlerde kurmak için, deli olmak lazımdı. Kuruluşun zor dönemini atlattık, sonra Kürt yazarlarına bıraktık. Hüseyin Erdem, Barış Komisyonu'ndaydı. Emine Erdem ise Kadın Komisyonu'ndaydı. İlk tanınan Kürt kurumuydu. Öz gücümüze dayanarak, hiçbir yerden yardım almadan kurduk. Gittiğimiz kongrelerde hep temsil ettik. Merkezi Köln'deydi. Biz girdiğimizde Türk PEN'i askıdaydı. Kürt PEN'i oybirliği ile girdi. Özvenil olunca bir çok kapıyı açıyorsunuz."

Kurtuluş savaşında yer alan kadınların daha sonraki durumu, yani eve geri gönderiliyorlar... Örneğin Cezayir

"Onların bambaşka konuları var haksızlık etmemek lazım. Biz çok radikal düşünüyoruz. Cezayirli kadınlar kurtuluş savaşı döneminde öğrendiklerini bugüne tatbik ediyorlar. Diğer Arap ülkeleri Fas, Tunus gibi farklı şeyler yaşadılar. Türk kadınları bunu yapamadı, devlet feminizmi var orada. Atatürk onlara bir takım haklar tanıdı. Oysa, Kürt Kadınları bunların mücadelesini veriyor. Benim izlenimim, son on yılda çok ciddi değişimler oldu. Hareketin kadınlara ihtiyacı var. Ben onları kurban olarak görmüyorum, kim kimi kullanabilir? Politik bir değişim yaşanırsa, erkek liderlere karşı koyabilecek ancak kadınlar olabilir. Filistin'e bakın Arafat'a karşı aday olan bir kadındı. Bu tesadüfî bir olay değil. Bu hareket içinde, evet faturasını ödüyor, ama çok şey öğreniyor. Hiçbir güç bunu tersine çeviremez, dönüşü olmayan bir öğreti. Ne erkeklerin güdümündeki bir Kürt hareketi, ne de T.C. ya da diğer bir güç onları geri gönderemez."

"Ben diyorum ki, bu kurtuluş savaşı Kürt kadının önemini vurguluyor, Kürt dilinin

önemi canlanıyor, demokratik bir yapı kazandırır. Kadın kongresi yapılıyor. Radikalleştiriyor. İlk imha bombaları atanlar kadınlar oldu. Bir barışın Kürt kadınları dışında olması mümkün değil. Kürt kadınların olması sorunu enternasyonalleştiriyor. Leyla Zana'nın durumu var, bunlar küçümsenemez. Benim ümidim kadınlarda. Kadınların ordulaşmalarını önemsiyorum, toplum içinde iki eşit güç olurlar. Hiç bir şeyi fetişleştirmemek lazım. Çok yönlü olsun. Kürt erkeği her zaman aşiret dışında kadınları koruyan, yiğit bir rol üstlenmişti, kadınlar bunu ellerinden alıyor. Belki de yanlış yorumluyorum. Tarımda makineleşmeyle kadın evlere döndü, eskiden üretimin içindeydi, üretimin dışına atıldı. Hacca gitmeler arttı. Şimdi 40 yaşında hacca gidenler var. Eskiden bu kadar yaygın değildi.

Kürt Kadınlarının ülkede ayn örgütlenmesini nasıl buluyorsunuz?

Kürt emansipasyonunun, Kürt Kadınlarının etnik ve cinsel kimlik direnişlerini sağlıklı ve başarılı olması için çok önemli buluyorum. Kürt Toplumunun en acil ihtiyacının güçlü, yapıcı bir opozisyon olduğunu söylersek, DKÖ'ler yapacağı

çalışma ve eleştirilerle bu boşluğu doldurabilirse hem özgürleşme sürecinde, hem de özgürlük sonrası süreçte önemli bir rolü oynamış olur.

Kürt Kadınlarının karma politik kurumlarda (parti, sendika, demek..) yer almasını ve aynı zamanda buralarda kadın kolları, birimleri şeklinde örgütlenmelerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Kadınlik bilincinin gelişmesini ve kendi talepleri için harekete geçmelerini kolaylaştırır mı sizce?

Kürt Kadınlarının en iyi çalışmalarını özgür iradesiyle tercih edecekleri kurumlarda verebilecekleri görüşündeyim. Ben hep kadın toplulukları (komünote anlamında) içerisinde en iyisini üretebildim. Bu benim politik-kültürel sosyalizasyonumun ürünü olan bir tercih. Güçlü kadınlar arasında, Aşiter Kadın Topluluğunda (komünote) büyümem, yaşantı ve deneyimlerimle kazandığım bir yaşam felsefesi ve tercih. Başka kadınlar bu tercihi yakalayabilmek için

değişik yaşam deneyimi ve aşamalardan geçebilirler. Neden olmasın? Örneğin; bir çok Kürt Kadını Diyarbakır Zindanları önünde, Dargeçit'te, Galatasaray Meydanı'nda oturma eylemleri yaparak direniyor ve kendini ifade etmek istiyorsa yapmalı. Önemli olan kadının kendine dönüşü başarması, sosyal politik yaşamda yerini almasıdır.

Avrupa'daki göçmen Kürt Kadın örgütlenmesini nasıl buluyorsunuz?

Avrupa'da güçlü bir Göçmen Kürt Kadın (GKK) örgütlenmesinden söz etmek biraz güç. Hatta Avrupa'da GKK örgütlenmesi hemen hemen yok sayılır. İçinde bulunduğumuz şartlar bu olumsuzluğu yaratıyor. Beşyüzbin nüfuslu Kürt Göçmen Topluluğu Türklere sonra ikinci sırada yer alsa da, sesini yeterince duyuramıyor.

Kadınlara dönersek kaba hatlarıyla şöyle bir tablo çizmek mümkün:

70'li yıllarda hakim olan TKP tipi kadın örgütlenmesi, biraz Kürt, biraz işçi, biraz enternasyonalist, hiç kadınca olmayan kadın tiplmesi. (Bu kurumları ülkeden politik ve ekonomik nedenlerle göç eden, uzun yıllar Türkiye'de yaşamış Kürt aileleri oluşturuyor-

Güneyli Kadınların KDP'li kadın örgütleri var.

1980'li yıllardan sonra gelişen KUK hareketinin kadın örgütlenmesi, bu da ülkedekinden çok farklı, kendine dönüşümü gerçekleştiriyor. Mevcut Kürt Kurumlarında dahi yerini alamayan yurtsever kadın tiplmesi (ülkeyi terketmek zorunda kalan politik mülteci ve kırsal kesiminden göçmen ailelerinin kadınlarından oluşan, Kürt Yurtsever geleneğine bağlı, bedel ödemiş kadınlar).

Bunların dışında, Avrupa'da sosyalizasyonlaşan, eğitim birikimi olan modern ile otantik Kürt kimliği arasında ciddi sıkıntıları yaşayan, sürekli sorgulayan önemli bir potansiyel var.

Bir bütün olarak incelendiğinde, çok yönlü, çok sorunlu, çok canlı büyük dönüşüm ve değişim gelişmelerine gebe bir dinamik.

Kürt Kadınlarının bugün geldikleri aşamayı (son beş-on yıldaki değişimleri de hesaba katarak) nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu sorunuza kısa özetlemek çok zor. Çok

yönlü bir araştırma, tartışma ister. Kısaca bazı yönlerini açmaya çalışacağım. Kürt aşiretlerin yapısı incelendiğinde en ilginç tespit, aşiretlerin politik sosyal yaşamının örgütlenmesini eşit ağırlıklı kadın ve erkek toplulukları tarafından yürütüldüğüdür. "Por sor û ru spi" aşiret konseyi veya parlamentosu diyebileceğimiz yapıda kadın ve erkeklerin eşit temsil edildiğidir.

Sayın Hatice Yaşar'ın incelemelerinden edindiğimiz bilgiler, islamın etkinlik sahası dışında kalan aşiretlerde (İran Kürt Bölgesi'nde Mangur aşiretinde tatbik edilmekte) kadınların çok evlilik yaptığı ve eşlerini boşama hakları olduğudur. Kürt Aşiret yapısında aynı örgütlü bir güç olarak politik ve sosyal yaşamda karar sahibi olan Kürt Kadın topluluğu Osmanlı'nın desteğiyle, politik otoritenin şeyhlerin eline geçmesiyle zayıflamış, politik sosyal etkinliğini süreç içinde kaybetmeye başlamıştır. Osmanlıyla zaman zaman çatışan veya uzlaşan Kürt Erkek Topluluğu dışı açılmanın beraberinde getirdiği avantajlarla (Aşiret Mektepleri, sayıları her gün artan İstanbul'u Kürt

Paşalar, süre-sonucu ci...) politikaları marjinalleşmeye mahkum edilmiştir. 1970'li yıllarda kadınların; eğitimde sayılarının artması, 1938 sonrası ilk Kürt örgütlenmelerinin başlaması, Kürt Kadınları içinde bazı arayış ve sorgulamaları beraberinde getirmiştir. 80'li yıllardan deneyim birikimi olan kadınlar; yaşamın her alanında baskıcı, imhacı politikaya değişik stratejilerle direniştedirler. Bu süreci bağımsız kadın örgütlenmeleri, kadınların ordulaşması, serhıldanlar, HEP, HADEP, DEP gibi partilerde çalışma, seçme ve seçilme hakkını kullanma vs. izler. Bu gelişmelerin bağımsız güçlü kadın örgütlenmesini de birlikte getireceği, kaybettiği değerleri yeniden kazanan Kürt Kadın Topluluğu kendine dönüşümü de gerçekleştirmedi başarılı olacağını düşünüyorum.

Kürt Kadını yaşadığı sürgünler, Türkleştirme, politik ve ekonomik yaşamın dışında kalma politikaları sonucu marjinalleşmeye mahkum edilmiştir.

dönüşür. Kürt Kadının durumu Kürtlerin Toplumsal yapılarının değil, Osmanlı Türk koloniyal politikalarının ürünü olarak analiz edilmelidir. (1978'de kurulan DKKAD kadın derneklerinin çalışmalarına, miting, gece vs. kadınların yığınsal katılımı, bence Kürt Kadınının aynı örgütlenmeye verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir.)

Kürt Kadını yaşadığı sürgünler, Türkleştirme, politik ve ekonomik yaşamın dışında kalma (tarımda makinalaşma

süre-sonucu ci...) politikaları marjinalleşmeye mahkum edilmiştir.

1970'li yıllarda kadınların; eğitimde sayılarının artması, 1938 sonrası ilk Kürt örgütlenmelerinin başlaması, Kürt Kadınları içinde bazı arayış ve sorgulamaları beraberinde getirmiştir. 80'li yıllardan deneyim birikimi olan kadınlar; yaşamın her alanında baskıcı, imhacı politikaya değişik stratejilerle direniştedirler. Bu süreci bağımsız kadın örgütlenmeleri, kadınların ordulaşması, serhıldanlar, HEP, HADEP, DEP gibi partilerde çalışma, seçme ve seçilme hakkını kullanma vs. izler. Bu gelişmelerin bağımsız güçlü kadın örgütlenmesini de birlikte getireceği, kaybettiği değerleri yeniden kazanan Kürt Kadın Topluluğu kendine dönüşümü de gerçekleştirmedi başarılı olacağını düşünüyorum.

Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

Göçe, cinsel taciz ve tecavüze direnen, acılarına zılgıt çalan kadınları tanımanın onur ve acısıyla olgunlaştığımı düşünüyorum.

*Yayla Bucak ile geçen sayımızda başladığımız röportajın son bölümüdür.

KAÇ DEFA UYUYUP UYANDIKTAN SONRA !

Burada her şey çok farklıydı, evler farklıydı, yollar farklıydı ve bunlardan çok ilginç kulağıma takılan ilk şey burada insanların konuştuğu dil farklıydı.

ŞEHRİBAN Özdemir

Bu yazı, aslında bir izlenim yazısı olarak kaleme alınacaktı. Zorla göç ettirilen ve naylon çadırlarda yaşamak zorunda bırakılan aileler için vakıf olarak topladığımız giysi, battaniye, vb. götürdüğümüz ortama, insanlara dair izlenimlerimi yazmak niyetindeydim. Fakat, hakkında izlenimlerimi yazacağım ortamdaki her şey beni alıp; yıllar öncesine yani, ilk defa köyüm dışında şehirle, yabancı bir kültürle tanıştığım günlerde çocuk gözüme takılanlara,

çocuk dünyamda yaşadıklarına ve hissettiklerime götürünce, yazı bir izlenim yazısı olmaktan çıktı ve bir anı yazısına dönüştü. Eşyaları götürdüğümüz ailelerin çocuklarının gözlerindeki ifadeler, yabancı değildi. Doğrusu kendimi o yıllara ait duygulardan sıyrıp, dışarıdan bir göz izlenimiyle yazacağımı görünce yazıyı bu haliyle de Roza okurlarıyla paylaşabileceğimi düşündüm.

Niteliği şimdiki zorunlu göç ettirmelerden çok farklı olsa da, bizim köyümüzden göçümüzün de pek gönüllü bir göç olduğu söylenemez. Bizim köyümüzden göçümüz, ekonomik sebeplere dayanıyordu. Köyden ayrılmadan günler önce başlayan, annem, teyzem ve ninemin ağıtlarıyla birlikte süren hezırliklar boyunca biz çocuklar "Bajarê Elazîz"e " gideceğimizin çocukça heyecanıydık. Köyden ayrıldığı gün "welatê xerîbiyê" sözünün çokça geçtiği ağıtlar eşliğinde eşyalarımızın yüklenildiği kamyonlara binmiştik. Sonra uzun bir yolculukla Harput'a ulaşmıştık. O zamanlar sanırım beş yaşındaydım.

Burada her şey çok farklıydı, evler

farklıydı, yollar farklıydı ve bunlardan çok ilginç kulağıma takılan ilk şey burada insanların konuştuğu dil farklıydı. Burada benim anlamadığım bir dilden konuşuluyordu. Çok geçmeden onların da benim konuştuğum dili anlamadıklarını öğrenecektim. Ama anlamamakla kalmayıp çok da komik bulduklarını, Kürtçe konuştuğumla benimle dalga geçmelerinden anlayacaktım. Kulaklarımın duyması, konuşabiliyor olmam yine de komşu çocukları tarafından sağır-dilsiz benzeri bir muameleye tabi tutulmama engel olmamıştı. Onları anlamadığımı görünce bana söylediklerini el işaretleriyle anlatmaya başlamışlardı. Daha ilk günden şunu öğrendimki, bizim konuştuğumuz dil dilden sayılmıyordu. Dilimiz sadece evimizin içinde kendi aramızda işe yarıyordu ve burada geçerli olan başka bir dildi. Çocuklar Kürtçe konuştuğumda benimle eğleniyorlardı. Hele Türkçe konuşmaya çalışmam çok daha büyük eğlence idi.

Bana oldukça garip gelen bir şey de artık sokakta oyun oynamamın da annemin iznine tabi olan bir duruma dönüşmesiydi.

Evet, artık sokakta oyun oynamak için annemden izin almak zorundaydım. Annem ısrarla fazla uzaklaşmamamı ve ondan habersiz sokağa çıkmamamı öğütüyordu. Ama köyde böyle bir sorun yoktu. İstedğim zaman çıkar oyun oynar, isteğim zaman gezerdim. Hatta annem bizim sokakta olmamızdan daha çok memnun olur, evde ayağının altında dolaşmamızdan şikayet eder, bizi bir biçimde başından uzaklaştırmak için uğraşır. Fakat burada birçok şey gibi bu da değişmişti. Yeni bir şey daha öğreniyordum: Şehirlerde hep evin önünde oyun oynanır ve bunun için mutlaka annenin izni alınır. Çünkü dışarıda ve uzaklarda kötü adamlar vardır ve kötü şeyler olabilir.

Tabii öğrendiğim şeyler bunlarla sınırlı kalmıyordu. Bazı insanlar onların çocuklarıyla oyun oynamamızdan pek memnun kalmıyorlardı. Çocuklarına bizim "pis Kürtler" olduğumuzu söylüyor ve bizimle oyun oynamalarını yasaklıyorlardı. Böylelikle, hem Kürtlüğün kimilerince ne ifade ettiğini, hem de şehirlerde

bütün çocukların birbirleriyle oyun oynamadıklarını da öğrenmiş oluyordum.

Bu arada, Harput'ta, bir Kürt- Alevi olan köyümde olmayan değişik kuralların da bulunduğunu öğreniyordum. Önceleri içlerinde öcü olduğunu düşündüğüm kara

Harput'ta, bir Kürt- Alevi olan köyümde olmayan değişik kuralların da bulunduğunu öğreniyordum. Önceleri içlerinde öcü olduğunu düşündüğüm kara çarşafların içinden annem gibi kadınlar çıktığını şaşkınlıkla görüyor ve daba neler neler öğreniyordum...

çarşafların içinden annem gibi kadınlar çıktığını şaşkınlıkla görüyor ve daha neler neler öğreniyordum: O kara çarşafların içindekiler öncü değil kadınlardı. Burada

kadınlar erkeklerle aynı odada oturamazlar ve yüzlerini saklarlardı. Bazı günler büyük kızlar da başlarını örterler ve ellerine kalın, kocaman birer eşarp alıp bir yerlere giderlerdi. Oldukça mutaassıp bir yer olan Harput'ta neredeyse adım başı, "Arap Baba", "Tespîh Baba" gibi isimlerin sonu muklaka "Baba" ile biten bir sürü de türbe vardı. Dinin sevdiyen değil, korkutan yüzünü en çok bu yaşlarda hissetmişim.

Bu arada teknoloji ile de tanışıyordum. Gaz lambalarımızın yerini, düğmesi çevrildiğinde odaları gündüz gibi yapan bir şeyler almıştı. Bir de adına televizyon denen, içinde insanların olduğu bir kutu ile tanışmışımki, bu benim için çok daha ilginçti. Televizyonu ilk kez Elazığ'ın merkezinde oturan ve bizden yıllar önce şehre yerleşmiş olan amcamlarda görmüştüm. Sonraları çat pat Türkçe konuşmaya başladığımda benle yaşıt amcamın kızına kendi mantığımcı, televizyonun içindeki insanlardan bahsedince o da içinde bolca anlamadığım kelimenin geçtiği, muhtemelen bir başkasının da kendisine çektiği bir nutuk çekmişti bana.

Allah allah... Demek ki, "alıcı", "verici ha.... Demek taaa Ankara'dan bütün televizyonların içine geriyormuş bu "alıcı" "verici" şey. Ama "alıcı" neydi, "verici" neydi? Hem Ankara neresiydi? Ama amcamın kızı "taaa Ankara'dan..." diye konuştuğuna göre bu Ankara uzakta ve önemli bir yer olmalıydı. Sonuçta duyduklarımı bir türlü kafamda bir yerlere oturtamamış, onun anlattıkları değil, benim düşündüklerim bana daha mantıklı gelmişti. Fırsat buldukça burnunu televizyon camına dayayarak içinde insanları görmeye

Harput'ta sevilmediğimizi ve istenmediğimizi görüyorduk. Sonunda Harput'tan babamın çalıştığı şantiyedeki barakalara taşındık. Şantiye, şebri uzaktan izleyen bir tepe üzerinde kurulmuştu.

çalışmışım. Ama nafile. Bir türlü onları görüp şu amcamın kızına, "bak işte benim dediğim doğruymuş" diyemedim gitti.

Harput'ta sevilmediğimizi ve istenmediğimizi görüyorduk. Sonunda Harput'tan babamın çalıştığı şantiyedeki barakalara taşındık. Şantiye, şehri uzaktan izleyen bir tepe üzerinde kurulmuştu. Sivasız, tek göz barakalarda kalıyorduk. Şantiyede köyden birlikte geldiğimiz başka aileler vardı. Ama onlar başından beri şantiyede kalıyorlardı. Şimdi burada Harput'tan çok daha özgür ve mutluyduk. Çünkü orada bizi horlayacak ve dışlayacak kimse yoktu.

Kendi dilimizi konuşuyor, kendi oyunlarımızı oynuyorduk. Bazı geceler, barakaların önünde sofa gibi örülmüş yükseleliye oturur ve gökyüzünden aşınarak yere serpilmiş yıldızlar gibi kamaşan şehrin ışıklarını izlerdik. Aşağıda kaç tane ışık olduğunun hesap yarışına girerdik. Ama köyümüze dönüşe dair düşlerimiz hiç bitmiyordu. Sık sık annelerimize köye ne zaman döneceğimizi sorardık. Daha kaç defa yatıp, uyandıktan sonra köye

Köyümüze dönüşe dair düşlerimiz hiç bitmiyordu. Sık sık annelerimize köye ne zaman döneceğimizi sorardık.

dönecektik? Acaba şu dağ geçsek, köyümüz orda mıydı? Bizce karşımızda uzanan dağların öte yüzü mutlaka köyümüze bakıyor olmalıydı. Ve nihayet en cici elbiselerimizi giyerek, bu kez "welatê xerîbiyê"den dönmenin coşkusuyla geldiğimiz yolları aşarak, köyümüze dönmüştük.

Biz hiç değilse o gün şanslıydık. Çünkü, köylerimize geri dönebilmiştik. Ama hala metropollerin en uçralarında çadırlarda yaşayan, ya da şehrin varoşlarında, bir yerlerde yaşayan binlerce çocuk köyüne, vatanına daha kaç kez uyuyup uyandıktan sonra döneceklerini hepimize soruyor.

*Elazığ Şehri'ne

** Yabancı diyarlar

KADINLAR HUKUK BİLGİSİNDEN UZAK !

AYŞEGÜL Kaya

Tarihlerden bu yana kadınlar, bilgiden uzak tutuluyorlar. Kadınların bilgiye uzak olmalarının bir tesadüf ya da yanlışlık olmadığını biliyoruz. Var olan düzenin ve kadınların ikinci sınıfılığının devamı için zorunlu bir durum bu. Kadınların çok uzak oldukları önemli bir alan ise

hukuk ve hukuk bilgisi.

Bilgi yoksunluğu, kendi kadınlık durumlarını algılamalarına engel olduğu gibi, içinde yaşamakta oldukları çevre koşullarını algılamalarına ve gerekli tepkileri göstermelerine de engel oluyor.

Hukuk bilgisi, yaşamakta olduğumuz zaman ve mekanda, her an bir biçimde bizi ilgilendirdiğinden; " bilmemek de olur ", "bizi ilgilendirmez" diyemeyeceğimiz bir alan.

Halen içinde yaşamakta olduğumuz hukuk düzeninin ayrımcı olduğunu, haksız ve yersiz düzenlemeler içerdiğini bildiğimiz halde bu beğenmediğimiz hukuk düzenini gözardı etmek lüksüne sahip olamayız. Aksine, önemsemeliyiz, üzerinde durmalıyız, eleştirmeliyiz, değişmesi için çaba harcamalıyız.

1982 Anayasası ve Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'ne göre ayrımcılık yasaktır. Kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için devletin çalışması zorunluğudur. Türkiye'de uygulanan hukuk sistemine baktığımızda ise Medeni

Hukuk bilgisi, yaşamakta olduğumuz zaman ve mekanda, her an bir biçimde bizi ilgilendirdiğinden; " bilmemek de olur ", "bizi ilgilendirmez" diyemeyeceğimiz bir alan.

Yasa'nın , Ceza Yasası'nın, diğer birçok yasanın kadınlara bakış açısının çok kötü olduğunu görüyoruz. Bu yasaların tamamında kadınlar evli, bekar, dul, namuslu, namussuz... gibi sınıflandırmalara tabi tutularak aşağılandığını, ikinci sınıf vatandaş olarak değerlendirildiğini görüyoruz.

Yasaların mantığı içerisinde yapılmak istenen kadın durumunu her zaman bir erkeğin mülkiyetinde olup olmamasına göredir. Ayrıca evlilik içerisinde yer alması gerektiği düşüncesi ile düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, İş Yasası'nda ilk bakışta kadından yana gibi görülebilecek bir madde var. Yasaya göre işçilere işten ayrıldıklarında ödenmesi gereken Kıdem tazminatı : " erkeklerin askere gitmesi,

Evet yasalar ayrımcı ama, kadınların da yapabilecekleri çok şeyler var . Kadınların haklarını bilmemeleri kendilerini ber tür şiddetten korumalarına ve kendilerini savunmalarına engel oluyor.

Ayrıca, yasaların değişmesi konusunda ısrarcı ve mücadeleci olamıyorlar.

Kadınlar kendilerine hukuki destek sağlayabilecek kanalları ve kurumları da bilmiyorlar.

da evlenmesi halinde ödeneceği " söyleniyor. Buradaki hassasiyet dikkat çekicidir. Kadın için öngörülen ve kutsanan şey ev ve evlilik ; erkek için ise askerlik.

Anayasaya göre "aile toplumun temeli " olduğuna göre yasaların bakışı ortaya çıkmış oluyor . Medeni Yasa açıkça "evin reisi erkektir " diyor ve doğrudan ev içi ilişkileri düzenliyor. Ev içi de hiç işi olmayan devlet için düzenin devamı için aileyi ne kadar değerli ve önemli olduğunu görüyoruz. Aileyi kurumsallaştırarak, kişilere tek tek görevler vererek , kadının yerini de belirliyor. Evlilik devam ettiği sürece anne baba arasında herhangi bir anlaşmazlık çıkarsa çocuklar üzerinde erkeğin oyu üstün tutuluyor. Kadın aile içerisinde kocanın ancak yardımcısı olduğu belirtiliyor. Kadın iradesi zayıf ve yardıma muhtaç ve mutlaka bir erkeğe bağlı olması gereken bir kişidir.

Hukuk bilgisine sahip olmak kadınlara avantaj sağlıyor, haklarını savunmayı da öğreniyorlar !

Kadınların, tüm hukuk bilgilerine ulaşmaları çok önemli

demistik. Çünkü, kendi yasal durumlarını bilmemeleri birey olarak kendilerine güven duyamamalarına , toplum içerisinde ki yalan yanlış bilgilerden ve önyargılardan dolayı korkmalarına yol açıyor, haklarını aramalarına engel oluyor.

Örneğin yasalarda boşanma nedenleri konusunda kadın-erkek ayrımı yoktur. Ancak, boşanmak isteyen kadınların en çok kocalarının "çocukları sana vermeyeceğim " diyen tehditlerinden korktuklarını biliyoruz. Kadınlar boşanma davalarının uygulamasında çocukların velayetinin büyük oranda annelere verildiğini bilseler daha farklı davranacaklardır.

Evet yasalar ayrımcı ama, kadınların da yapabilecekleri çok şeyler var . Kadınların haklarını bilmemeleri kendilerini her tür şiddetten korumalarına ve kendilerini savunmalarına engel oluyor. Ayrıca, yasaların değişmesi konusunda ısrarcı ve mücadeleci olamıyorlar.

Kadınlar kendilerine hukuki destek sağlayabilecek kanalları ve kurumları da bilmiyorlar.

Bugün kadınlara hukuki destek sağlayan en azından sorularına ve merak ettiklerine cevap verebilecek merkezler var . Az da olsa bu merkezlerden yararlanabileceklerini bilmeliler.

***

Hukuki destek ve haklarınızı öğrenmek için aşağıdaki kurumları arayabilirsiniz.

BARO ADLİ YARDIM SERVİSİ

Bulduğunuz ilin Baro'suna başvurarak hukuki yardım talebinde bulunabilirsiniz. Bu servis, özellikle maddi olanakları avukat tutmaya yeterli olmayan kişilere yardım maksadya kurulmuştur.

ÇAĞDAŞ HUKUKÇULAR DERNEĞİ ANKARA ŞUBESİ KADIN KOMİSYONU

İnkılap Sk No: 5/6 Kızılay-Ankara
Tel-fax: 0312-433 55 40

İSTANBUL BAROSU KADIN KOMİSYONU GÖNÜLLÜ DANIŞMAN AVUKATLIK (GDA) PROJESİ

Tel: 0212- 251 63 25

İZMİR BAROSU (Av. Nilgün Tortop)

İNSAN HAKLARI KOMİSYONU

Tel: 0232- 489 11 32
Fax: 0232 445 03 78

DİYARBAKIR BAROSU

0412-223 94 33

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

Sıraselviler Cad. Çukurluçeşme Sk.
Bayman Ap No: 10/1 Taksim-İstanbul

Tel: 0212- 251 96 46

GÖZALTINDA CİNSEL TACİZ VE TECAVÜZE KARŞI HUKUKİ YARDIM PROJESİ

Divanyolu, Erçevik İşhanı Kat: 2 No: 214 Sultanahmet-İstanbul

Tel-Fax: 0212-527 31 84 /527 29 74

MORÇATI KADIN SİĞİNAĞI VAKFI

İnönü Mah Nispet sk Pınarbaşı Apt No0 6/5 Elmadağ/Taksim-İstanbul

Tel: 0212- 233 60 85

Fax: 0212- 231 68 72

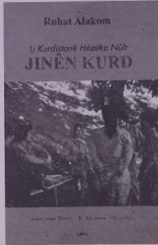
Kadınların, kendi yasal durumlarını bilmemeleri birey olarak kendilerine güven duyamamalarına , toplum içerisinde ki yalan yanlış bilgilerden ve önyargılardan dolayı korkmalarına yol açıyor, haklarını aramalarına engel oluyor.

YENİ BİR GÜÇ: Kürt Kadınları anlatır mısınız?

Kürt Kadınlarıyla ilgili çeşitli çalışmalar yapan Kürt erkek araştırmacılar var, bunlardan biri de Robot Alakom'dur. Kürtçe "Jinên Kurd" (Kürt Kadınları), "Di Folklorê Kurdî de Serdestîke Jinan" (Kürt Folklorunda Bir Kadın Hakimiyeti) ve Türkçe olarak yayımlanan "Eski İstanbul Kürtleri" adlı kitabının bir bölümünü Kürt Kadınlara ayırdı. Eleştirilecek yanlarıyla birlikte Kürt Kadınlara ilişkin derli toplu döküman barındıran iyi çalışmalar yaptığımı söylemek mümkün.

MELİKE DİCLE

Sizi "Jinên Kurd" (Kürt Kadınları) adlı kitabı yayınlamaya teşvik eden nedenleri

Kadınlarının politik ve kültürel çalışmalarına etkin olarak katıldığını görüyoruz. Bu nedenle kitabın alt başlığı "Li K. Hêzeke Nû" (K. Yeni Bir Güç) olarak seçildi. Böyle bir gücün tarihsel arka planı konusunda pek az şey biliniyordu, bu alanda büyük bir boşluk vardı. Bu durum beni böyle bir kitap yazmaya yöneltti. Daha önceleri "Di Folklorê Kurdî de Serdestîke Jinan" (Kürt Folklorunda Bir Kadın Hakimiyeti) adlı başka bir çalışmam İsveç'te kitap olarak çıkmıştı.

Kürt Kadınları konusunda küçük kapsamlı bir-iki çalışmam daha yayımlandı. Özellikle, çağımızın başında İstanbul'daki Kürt Kadınları üzerine başlayan tartışmalar ve bu alandaki çalışmalar ilgimi çok çekmişti, iki ay önce yayımlanan "Eski İstanbul Kürtleri" adlı kitabımda Kürt Kadınlara ilişkin bir bölüm bulunmaktadır. Kürt Kadınları konusu bir inceleme alanı olarak, sadece tarih ve folklor perspektifiyle sınırlı kalmaz. Bu alanda çok yönlü araştırma ve inceleme yapılması gereği ortadadır. Kürt

Kadınlarının dünü, bugünü ve yarını konusunda özellikle kadın kurumlarının yoğun bir bilgi arayışına girmelerinin zamanı gelmiştir. Entellektüel ve akademisyen Kürt Kadınlarını bu konuda büyük görevler beklemektedir.

Kürt Kadınlarının, kendi toplumsal ilişkileri içinde -özellikle aşiret ilişkisinin henüz çözülme sürecine girmediği dönemde- ezilmediklerine ve özgür olduklarına ilişkin Kürt Erkeklerinin öne sürdüğü bir görüş vardır. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Anaerkil toplum biçimlerinin bazı küçük kalıntılarının Kürt Toplumunda hala yaşamış olması bu tür açıklamaların temelini oluşturmaktadır. Kürt Toplumunu yaşam koşulları, kültürel, siyasal ve toplumsal alanlarda homojen bir toplum değildir. Böyle olunca ülkemizin değişik yörelerindeki Kürt Kolonileri arasında çeşitli kadın tiplerinin çıkabileceğini söyleyebiliriz. Sadece Kürt Erkekleri değil, tüm insanlar arasında soylu bazı

insan ilişkilerinin geçmişte daha güçlü olduğuna ilişkin yaygın bir kanı vardır. Kürt Erkekleri bu tezleri öne sürerken, sanırım bu noktalar-dan hareket etmiş olmalıdırlar. Kürt Kadınlarının toplum içindeki konumlarını tarihsel olarak incelediğimizde, çok güçlü kadınların Kürt Toplumunda ortaya çıktığını görüyoruz.

Son on-onbeş yıl içinde Kürt Kadınlarının hızlı bir değişim gösterdiğine dair yaygın bir kanı var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Kürt Kadınlarının politik mücadeleye son yıllarda daha etkin katıldığı doğrudur. Böylece Kürt Kadınları hem mücadele alanında, hem de medyatik alanda önemli bir unsur haline geldiler. Sadece Türkiye Kürtlerini düşündüğümüzde, kadınların örgütlendikleri ve değişik birçok yaygın organları çıkardığını görüyoruz. Hala hapishanede bulunan Leyla Zana, Kürt Kadın hareketi açısından büyük bir kazanım haline geldi. Bir değer, bir sembol olarak bu tip amazon kadınların toplumda oynayabilecekleri rolün önemi ortadadır.

İş hayatına atılma Kürt Kadınların

lehine bir değişme olduğuna katılıyor musunuz? Yoksa, iş hayatını onları asimile ettiğine veya Kürt değerlerinden uzaklaştırdığına dair Kürt Erkeklerinin iddiasına ne diyorsunuz?

Kadınların çalışmaya başladığında, kendi kültürel değerlerinden uzaklaştığını söylemek için elimizde bazı araştırma ve incelemelerin olması gerekir. Kürt Kadınları ve geldikleri toplum ve aile ortamı arasında güçlü bağlar vardır. İş yaşamına başladığında tüm bu kültürel birikimi bir çırpıda bir kenara ittiğini söylemek doğru olmaz. Bu görüş sanırım Kürt Erkeklerinin genel kanısı olmaktan ziyade, eşinin çalışmasına karşı çıkan bazı erkeklerin görüşü olarak ele alabiliriz. Bu konuda gündelik sohbetler veya tartışmaların olması doğaldır, ama Kürt Toplumunda ortak bir kanı haline geldiğini söylemek olanaklı değildir.

1989'dan bu yana Diyarbakır ve İstanbul'da Kürt Kadınlarının ayrı örgütlenme girişimleri oldu ve bugün çok sayıda kendilerine ait kurumları var (dergi, vakıf, kültür merkezi, dernek...) buna

ROHAT ALAKOM

1955'te Kars'ın Kağızman ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 1973'te İstanbul'da bir yıl Gazetecilik Enstitüsü'nde öğrenim gördü. Daha sonra Ankara'ya yerleşti. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ni bitirdi. Ardından Avrupa'ya gitti. Değişik gazete ve dergilerde yazıları yayımlandı. Şimdiye kadar ikisi Kürt kadınlar olmak üzere Kürt meselesinin çeşitli boyutlarını ele alan 11 kitabı çıktı. Yazar halen İsviçre'de yaşıyor.

yaklaşımınızı öğrenmek istiyoruz.

Kürt Kadınlarının özellikle, İstanbul'da bir dizi etkinlikte bulunduğu ve kendi kurumlarını kurmak için büyük bir çaba harcadıklarını zaman zaman basından izlemekteyim. Kendi değerleri ve istemleri etrafında bir araya gelen Kürt Kadınlarının bu tür girişimlerinin büyük bir yararı vardır. Kürt kadınlarının Türk Kadın kardeşleriyle ilişkileri kesinlikle olacaktır. Ama bu durum onların bir çatı altında bulunmalarını gerektirmez. Kürt Kadınlarının kendilerini rahat hissedebilecekleri, kendi sembollerini, değer ve normlarıyla donatılmış ortamlarda daha fazla kaynaşacağını söyleyebiliriz. Bu ortamlarda Kürtçenin iletişim dili olmasının önemi ortadadır.

Kürt sorununun çözümünü demokrasinin birinci derecede sorunu olarak gören partilerin de kadın kolları çalışmaları son yıllarda hızlandı. Parti içinde kadın kolları ile bağımsız kadın gruplarının varlığını Kürt Kadın hareketi açısından nasıl görüyorsunuz?

Bir toplumda değişik görüşleri temsil eden

örgütlenmelerin varlığı kaçınılmazdır. Bu durum kadın örgütlenmeleri için de söz konusudur. Bağımsız kadın örgütlenmeleri ve siyasi partilerin kadın kolları birbirlerinin varlığını kabul etmelidirler. Küçümseyici ve inkara yönelik uç ve radikal tutumların ne kadınlara, ne de Kürt Toplumuna bir yararı vardır. İkibin yıllarına yaklaştığımız bu sıralarda Kürt kadınlarının toplum içindeki yerinin sağlanması ve kendi değerlerine sahip çıkması gereği ortadadır. Burada "hani toplum?" diye bir soruyla karşılaşabiliriz. Evet, toprakları işgal edilen, geri bıraktıkları, dili ve tüm kültürel değerleri elinden alınan bir toplumun, normal bir toplum olduğunu söyleyemeyiz.

Tüm bu güçlüklerle rağmen kadının kadın olmasından kaynaklanan istemleri ve mücadelesinin küçümsenmeyeceği ortadadır. Toplumun değişik katmanları tarafından ortaya atılan istemlerdeki bu çeşitliliği bir düşünce zenginliği olarak ele aldığımızda, çözüm sanırım daha da kolaylaşır. Kürt toplumu modern toplumlar gibi açık ve çok sesli bir toplum haline gelmeli. Şimdiden bu düşünceyi yüksek sesle ve her yerde seslendirmek zorundayız.

Temeli aşka ve sevgiye dayalı olmayan bugünkü göstermelik tek eşli evliliğin kökeni özel mülkiyete dayanmaktadır. Tek eşli evlilik kağıt kağıt üstünde ve genel olarak kadın için tek eşliktir. Erkek, ekonomik-siyasal erkin de sağladığı hukuki üstünlüğüne dayanarak karısını aldatma bakkını rabathkla kendinde görür. Yani erkek çok eşli yaşar. Yasa ve gelenekler ondan yanadır.

HATİCE Akdoğan

Bugün kamuoyunda çok tartışılan ya da çok söz konusu olan konuların başında toplumdaki çürüme ve aşırı yozlaşma gelmektedir. Kuşkusuz toplumsal bir çürüme toplumsal davran-

MEDYADA KADIN

dejenere olmasına yol açan bir özellik ve etki taşımaktadır.

manın kendi karşıtı olan bireycileşmeyi, toplumun bireylerinin toplumsal çıkar ve ortak ruh halinin dışında bireysel çıkarları her yer ve zamanda ön plana çıkarılması beraberinde getirir. Yaşanan tam bir değer yitimidir. İnsanı insan yapan sosyal yaşantının güzelliklerine vurulan darbelerdir.

Toplumsal çürümenin elbetteki temel bir nedeni var. Hatta bu temel nedenin yanında değişik başka nedenler de bulunmaktadır. Bu nedenler toplumdaki topluma farklılık gösterse de, çürümenin temel nedeni hepsinde aynıdır; kapitalizmin ekonomik ve siyasal krizinin iyice derinleşerek azgınlaşması...

Bunları bir yana bırakırsak çürüme söz konusu olduğunda bunun bir nedeninin medyanın kitlelere yönelik izlediği politikanın olduğu değişik görüşteki kişi ve kurumlar tarafından da dile getirilmektedir. Ancak bu noktada toplumsal çürümeye etki yapan, katkı sunan sermayenin medyasının yayın politikasının bir boyutuna; kadın boyutuna değinmek istiyoruz. Medyanın kadına biçtiği rol elbetteki bir yanıyla da toplumdaki ahlaki, siyasal, sanatsal değerlerin çürüyüp

Biliyoruz ki, kadın kapitalist toplumda diğer metalar gibi pazarda değer biçilen, alınıp satılan bir meta haline getirilmiştir. Temeli aşka ve sevgiye dayalı olmayan bugünkü göstermelik tek eşli evliliğin kökeni özel mülkiyete dayanmaktadır. Tek eşli evlilik kağıt kağıt üstünde ve genel olarak kadın için tek eşliktir. Erkek, ekonomik-siyasal erkin de sağladığı hukuki üstünlüğüne dayanarak karısını aldatma hakkını rahatlıkla kendinde görür. Yani erkek çok eşli yaşar. Yasa ve gelenekler ondan yanadır.

İşte özel mülkiyetle birlikte egemen hale gelen erkek egemen anlayış kadına ait insancıl-toplumsal özellikleri alt ederek süreyle onu para ile alınan satılan bir mal düzeyine indirgemıştır. Bir yanda kapitalizmin yarattığı ekonomik sefalet, diğer yanda sevginin ve aşkın belirleyici olmadığı göstermelik tek eşlilik, kadının kendisini başkalarına sunmasının temelini yaratmıştır. Kadın fuhuş pazarında alınan ve satılan. Toplumda erkek cinsine eş değerde insanı alaka görmez. Sadece ken-

disi satılıp satın alınmaz. Başka başka metaların satılmasına aracılık eder, fiziğini diğer metalarla birlikte aynı vitrinde sergiler. Bu vitrinden biri ise medya ve medyanın görsel işitsel vitrini televizyondur.

Göze hitabeden ilk medya aracı gazetelerdir. Televizyonun ortaya çıkışını ve yaygınlaşmasını bir yana koyarsak gazete ve dergiler göze hitabeden en yaygın medya araçları olmuştur. Geniş kitleleri etkilemede ve yönlendirmede ise televizyonun etkisi bugün gazeteleri bu anlamda ikinci plana itmiştir. Ancak bu yine de gazetelerin önemli derecede ki etkisinin zayıfladığı anlamını taşımaz.

Kapitalizmde fuhuş için meta olan kadın bir cins olarak yazılı, görsel ve işitsel medya için de bir meta değeri taşımaktadır. Kitlelerde bilinç çarpıklığı yaratmak, onları gerçek ekonomik-sosyal bunalımlarından uzaklaştırarak yozlaştırmak isteyen emperyalizm için bu noktada kadın, cinselliği ve fiziğiyle kullanılan bir nesnedir. Kadını cinselliği ve fiziğiyle resmi ve

gayri resmi fuhuş yuvalarından sonra en iyi kullanıldığı yer ise medyadır. Bu medya devletin ve sermayenin işlettiği veya denetlediği televizyon, radyo, gazete gibi araçlardır. Zaten tekelci sermaye dışındaki ekonomik güçlerin geniş kitleleri etkileyebilecek boyutta araçları bulunmamaktadır. Bunlarınki daha çok yerel düzeydeki yayınlardır. Tekelci medya ise bir uçtan bir uca kitleleri depolitize etmek, resmi ideolojinin güdümüne sokmak, tüketim

Zaten tekelci sermaye dışındaki ekonomik güçlerin geniş kitleleri etkileyebilecek boyutta araçları bulunmamaktadır. Bunlarınki daha çok yerel düzeydeki yayınlardır.

alışkanlığını her gün yeniden körüklemek için kadını da bir yem olarak kullanabilmektedir.

Söz konusu ettiğimiz medyanın amacı ve doğurduğu sonuç sadece kitlelerde bilinç çarpıklığı yaratmak değildir. Medyacılık aynı zamanda ekonomik bir sektör, sömürü ve kar alanıdır. Hatta bu sektör günümüzde öyle bir hale gelmiştir ki, patron hem basın alanında bir tekel olmanın yanında diğer alanlarda (ör:beyaz eşya, tekstil, araba, gıda...vs..vs..) faaliyet gösteren tekelci kuruluşlar arasında bile ekonomik açıdan daha ön plana çıkmışlardır. Bunlardan biri olan Doğan Medya grubu İstanbul gibi Türkiye ekonomisinin yoğun merkezi olan bir ilde kayıtlı ekonomi içinde vergi şampiyonu olarak alandaki geleneklerin (Koç, Sabancı, Manukyan...) üstünden atlamıştır. Bu tekelci medyanın ya da medyadaki tekelciliğin sermaye anlamında eriştiği boyutu anlatmak açısından önem taşımaktadır.

Medyanın kar sağlama ve karını arttırmada kadın cinsî önemli yer tutmaktadır. Kadın, ev kadını olarak tüketici yanıyla, evde olması ve zamanının büyük kısmını televizyon izleyerek geçirmesi bakımından seyirci yanıyla, ezilen ve sömürülen bir cins olarak fiziki yanıyla özel-

likle

kullanılır. Kadın fiziğiyle, medya için bir getiri aracıdır. Hem izleyici toplayarak reytingi arttıracak, bu vesileyle de daha çok reklam, daha çok para sağlama pazarlığını yükseltecektir.

Piyasada üretilen malların pazarlanması için kullanılan reklamlarda kadının cinselliği ve fiziği medyada önemli bir malzemedir. Ürün sahibi sermayedarın (patron) tanıtım vitrini medyadır. Öyle ki kadınla hiç ilgisi olmayan (üretim ve tüketim açısından) ya da erkek cinsinden sonra en az ilgisi olan ürün reklamında bile kadın fiziğiyle bir tanıtım aracı olarak kullanılır. Motor yağı, araba... gibi.

Reklam motor yağının reklamıdır. Paralelinde en çok görüntüye çekilen şey ise kadının bacağıdır. Hemen hemen her müzik parçası için çekilen bir klibe mutlaka fiziğiyle dikkat çekecek bir kadın konulur. Parçanın içeriğine uygun olsun veya olmasın kadın parçada adeta bir fon, bir zemin niteliğindedir. Turnike, Riziko, Çarkifelek vb... yarışmalarda da durum aynıdır. Özenle

seçilmiş kadınların yarışmalardaki yeri aslında izleyenlerin gözüne ve cinsel zevklerine hitabetmesinin sağlanmasından başka bir şey değildir. Kiş ortamında bile üstlerindeki parçalar yine yazdaki gibi açık saçıktır. Amaç giyinmiş olmak değil, medyanın kadın fiziğini teşhir etmesine alet olmasıdır.

Haberden spora, reklamlardan dizi filmlere, magazin programlarından kliplere kadar egemen olan anlayış kadının cinselliğini ve fiziğinin bu programlara katık yapılmasıdır. Sûha Arın adlı bir iletişimci televizyon konusunda bir kültür merkezinde yapılan bir toplantıda bu konuda New York Times'dan bir alıntı yapıyor. Alıntı şöyle: "Televizyon bir sanat biçimi veya bir kültür kanalı değildir. Televizyon bir reklam aracıdır. Amerikan televizyon programlarının iyi olması şart değildir. Çünkü bu programlar sadece para kazanmak için üretilmektedir. Aslında sadece programlarda kalite aramak sadece konu dışı değil, aynı zamanda seyircilerin zihinlerini ve dikkatlerini başka tarafa çekmek anlamına da gelir." Bu alıntıda iki şey var: Birincisi televizyonun bir reklam aracı olması yani para kazanma amacının olması. İkincisi, para kazanırken

kitlelerde hem bilinç çarpıklığı yaratması, hem de daha çok tüketmeleri yönünde bir alışkanlık yaratması. Her iki amaç için en yaygın imge kadının cinselliği ve fiziğidir.

Televizyon patronu ya da yöneticisi soyunan ve cinsel yanlarını ön plana çıkaran kadına değer biçmektedir. Yani soyunmak bir değer haline getirilmiştir. Medyada görev alan kadın da, medya kapisını zorlayan kadın da bu bilinçle hareket eder. Bunu izleyen kadınlar da televizyonda sunulan ölçüleri, özellikleri erdemliymiş gibi algılayarak onlara özenir. Toplumun diğer cinsi olan erkek için ise televizyonda seyrettiği kadın ona ideal kadın, güzel kadın olarak gelir ve buna uygun bir arayış içine girer.

Televizyonda medya patronunun kar politikası içinde kendini sermaye olarak sunan kadın ise kadın cinsinin aşağılanması politikasını her geçen gün biraz daha üretmektedir. Program sunucuları, sunucu mesleğinden ya da böyle bir yeteneğe sahip kişilerden değil, burjuvaların güzellik ölçülerine uygun uzun boylu, 90-60-90 ölçülerine uygun kadınlardır. Kadının toplumsal yanı, toplumsal güzelliği bir yana atılmış; eti-

kemiği ile basit bir zevk aracı derecesine indirilmiştir. Bugün bunu medya yöneticileri ve medya kapısından girmiş ve girecek olanlar da inkar etmiyorlar: "Lolitanın rüyası-Mankenlik yapan veya güzellik yarışmasında dereceye giren bütün güzel genç kızlar teker teker ekrana transfer oluyor."^(*) "Nadide'ye yoğun ilgi.105 beden göğüsleriyle bir anda şöhrete kavuşan popçu Nadide şimdi de televizyoncuların gözdesi oldu."^(**)

"Hava raporundan 20 milyar alacak. Hülya Uğur'u yıllar önce'Havalar nasıl olursa olsun, sizin havanız iyi olsun' sloganıyla tanıdık. Uğur, seksi ses tonu ve tavırları, şık giysileriyle gündeme oturmuştu.(...) Bir sezonluk çalışma karşılığında Kanal 6'dan son model bir araba ve 20 milyar alacak."^(**)

Yazılı medyadan alınan bu örnekleri çoğaltmaya sanırım gerek yok. Mankenliğin kapısını zorlayan kadınlar, kendilerini manken olarak kabul ettirdikten sonra podyumlardan televizyon ya da televizyon

çin çekilen dizi film stüdyolarına geçmek için binbir türlü yola başvurumaktadırlar. Anlayış ortadadır. Program haber programı, spor programı da olsa popüler kıldıkları Hülya Avşarların, Sibel Canların yaşamları ana haber bültenlerinin konusudur. Tabii öyle sözkonusu olan sıradan şeyler değildir. Onların fiziklerini teşhir ettikleri konserleri, şarlatanlıkları vs. ilişkileridir. Bu konuda kendilerince en iyisine ulaşmak için medyası acılar gaza basmış bulunuyorlar. İşte bir başka iletişimcinin tesbiti: "Televizyon haberçiliğinde cinsellik öne çıkıyor. Dünyada ve Türkiye'de baston yutmuş sunucuların yerini göz kamaştırıcı kadınlar alıyor. İngiliz Guardian gazetesi göre, en canalıcı istatistikleri üstsüz sunuculardan izlememiz an meselesi."^(***) Geline aşamada ülkemizde belki üstsüz sunucu görmedik ama üstlerindeki onların hiç de örtünmek için giyilen şeyler olmadığı da bir gerçek.

Diziler Brezilya dizilerindeki özellikleri çoktan aşmıştır. Artık yönetmenlerin televizyon patronlarının istedikleri ismarlama dizileri çekmek için elinin altında bir dizi manken listesi vardır. Hal böyle olunca pembe dizilerdeki dünya gerçek dünyanın

dışında, ölçülüp-biçilerek alınmış kadın ve erkek mankenlerin oyun dünyası varolmaktadır. Bu dizilerden kadınlara kalan ise sokulmuş manken kadınların kalıplarına ve oyundaki dünyalarına kendilerini özendirmeştir.

Genel olarak medyanın kadın politikası kadın cinsinin bir kez daha aşağılanması ve kadınlarının fiziğinin, cinselliğinin kullanılarak bu aşağılanmanın, ticaret aracı olarak kullanılmanın her gün yeniden üretilmesidir. İşçi, memur, ev kadını, esnaf... kesiminden emekçi kadınların gerçek anlamda yaşadıkları sorunların hiçbirinin sermayenin medyasında yeri yoktur. Onlar için kadın ticaret ve kar aracıdır.

Dipnotlar:

(*) Suna Arın, El, Dil, Kulak:İletişim İşim.Sah Toplantıları. Yapı Kredi yayınları, İstanbul 1994, s.93-94.

(**) Sabah Oscar TV Eki. 1997, Haziran.

(***) Posta Maxi Eki. 1997 Aralık.

(****) Posta Maxi Eki. 1997 Ekim.

(*****) Cumhuriyet gazetesi Dergi Eki.1997 Mart.

YAYIN DÜNYASI...YAYIN DÜNYASI...YAYIN DÜNYASI...YAYIN

Hazırlayan:
FUNDA TURTDOĞAN

Feminist klasikler

Bu bölümde minik bir hafıza yoklaması yapıp, feminist klasiklere değinmek istiyoruz. Okuduysanız mesele yok. Okumadıysanız, başlamanız için uygun bir bahane...

Kadın Özgürlüğünün Sorunları

"Kadın Özgürlüğünün Sorunları" maddeci feminist olduğunu söyleyen, "Kadının Evrimi", "Cinsellik ve Bilim" adlı temel yapıtlarıyla tanıdığımız Reed'in, makalelerinin ve söyleşilerinin bir derlemesidir. Reed, bu kitabında kadınları önce antropolojik açıdan inceliyor. Daha sonra büyüteci

aileye yöneliyor, onu tarihsel olarak çözümlüyor. Hangi koşulların değişmesiyle kadının konumunun değiştiği sorusunu soruyor. Bu soruya, özel mülkiyetin ortaya çıkışı ve erkeklerin mülkiyete sahip olması diye yanıt veriyor.

Kitabın tartıştığı bir başka önemli mesele, kadınların bir sınıf mı,

kast mı yoksa ezilen cins mi olduğu... Reed kadınların bir sınıf oluşturduğu düşüncesine karşı çıkıyor. Ona göre kadınlar, ne sınıf, ne de kasttır " ...erkekler gibi kadınlar da çok sınıflı bir cinstirler..." " ... kadınların aşağılanmasını ve ezilmesini temel kaynağı sınıflı toplumun nihai aşaması olan kapitalist sistemdir...." şeklinde maddeci feminist bir değerlendirmede bulunuyor.

Makalelerden birinde kozmetikler ve moda konusuna değiniyor, bunlar aracılığıyla kadınların sömürüldüğü düşüncesini savunuyor.

***

ESKİ İSTANBUL KÜRTLERİ

Rohat Alakom'un Avesta Yayıncılık tarafından piyasaya sürülen bu kitabı, 1453-1925 tarihleri arasında, İstanbul'da yaşayan Kürtlerin yaşamlarından kesitler sunuyor. Kitap dört bölümden oluşuyor....

İstanbul'un çok uluslu, çok kimlikli kent dokusunu gözler önüne sererek, birçok medeniyet ve kültürün birlikte yaşamasını anlatıyor. Rumlar, Kürtler, Arnavutlar, Ermeniler... bu atmosferi birlikte paylaşıyorlar.

Bizi ilgilendiren üçüncü bölüm: "İstanbul'daki Kürt Kadınları."Özellikle, 2. Meşrutiyet sonrasında, Batı'daki dalgayı takip ederek ortaya çıkan kadınların eşit haklar mücadelesi, İstanbul'un kültürel çeşitlilik ortamında Kürt Kadınlarını da yoğun bir biçimde etkiliyor."

".....diyebiliriz ki, İstanbul şehir olarak modern Kürt Kadın Haretinin çekirdeğini ve merkezini oluşturur...." Tesbitini yapan Alakom, Kadınlar Dünyası sayfalarında

ESKİ İSTANBUL

KÜRTLERİ

(1453-1925)

Rohat Alakom

Avesta Yayınları- 1998

İstanbul- Birinci Baskı

yazan Kürt Kadınlarının varlığına dikkat çekiyor. İstanbul'da 1919'da kurulan ilk Kürt Kadın Örgütü "Kürt Kadınları-Teali Cemiyeti"ne de yer veriyor...

1913 yılında İstanbul'da Kadınlar Dünyası adında bir dergi çıkarılır. Feminist çizgide olan bu derginin özelliklerinden birisi; kadınlar arasında etnik ayrımcılık gözetmemesi. Kadınlar Dünyası'nın basıldığı matbaada aynı zamanda Kürt Kadınlar Teali Cemiyeti Nizamnamesi adı dergi de basılıyor.

Dördüncü bölüm ise, İstanbul'daki Kürt hamal topluluğu adı altında Kürt hamallarının başından geçen olayları anlatıyor.

GÜMÜŞ AY

Gazeteci-Yazar Cemile Çakır'ın son romanı GÜMÜŞ AY, dört roman olarak tasarlanmış bir çalışmanın ilk ürünü. ... Dolunay kendini suyun girdaplarından kurtardı, yukarıya, göğün simsiyah

GÜMÜŞ AY

Cemile Çakır
Roman
Gökkuşaklı
Yayınları
Birinci Baskı
Eylül 1998

çayırına aldı. Birisi onu çağırıyordu." Çağırma cevap verdi mi, kimdi çağırana ve ya sonra...?

İlk sayfasından itibaren inani alıp soru dolu, diyaloglara götüren, kurgusuyla saran bu roman ancak okunur.

Cemile Çakır, çok yönlü bir kadın yazar; şiir, öykü, deneme ve son olarak roman. Daha önce, "Gellincikle Uyanmak" (Öykü-1990), Cennete Çağrı (Şiir-1991), Her Yüzde Yangın Var (Şiir-1997) adlı kitapları yayımlandı.

DERGİLER.. DERGİLER....

ÖZGÜR KADIN: Aylık olarak yayımlanan Yaşamda Özgür Kadın Dergisi'nin 13. sayısı, 98 yılının bir değerlendirmesi ile başlıyor... Dergi aynı zamanda birinci yılını doldurup ikinci yılına girdi. Melsa Serok imzalı, "Ateşten Eylemler Büyüyen Duygularla Savaşın İşaretidir", "Direnişi Yaşamsal Kılın", "Özgürleşen Kadın ve Halklar İlişkisi" gibi yazılar yer alıyor.

JİN Ö JİYAN: İki ayda bir yayımlanan derginin ilk sayısı Ocak'ta çıktı. Ancak "bölücü" yapıldığı gerekçesiyle İstanbul DGM'ce toplatıldı.

PAZARTESİ: Şubat sayısında ilginç bir

kapak konusu seçti; eski vampirlardan Oya Pen'ye yer verdi. Ekonomik kriz konusunda hazırlanan dosyada, Nesrin Sungur ile Şemsa Ozar'ın yazılarının yanısıra tekstil sektöründen iki kadını da görüşme yaptı.

ŞİİR

NİYET

*Rüyalarınıza
cadır kurmak için
düşmemiştim yollara
Arasına uğruyorsa
gölgelerinizin sabililerine,
kalkıcı deşilim
bir bardak çayınızı içip
alır başımı giderim*

Gölbahar Kültür
Pencere Yayınları
Birinci Baskı
1997 İstanbul
Şiir

Haberler...Haberler...Haberler...Haberler...Haberler...Hab

YÜKSELEN İRKÇİ DALGA

Abdullah Öcalan'ın İtalya'ya gidişinin ardından, yükselen ırkçı dalga Kasım ayı ve takip eden aylarda Kürtlere ve İtalyanlara yöneldi.

İtalyan etiketli herşeyi yakma, parçalama, büyükeçliklere, İtalyan öğrencilere saldırı, İtalyan tutukluya gözaltı, İtalyan sanatçıları protesto ve bayraklarını yakma biçiminde yaşanan olaylar, hergün şiddet dozajını artırarak gelişti.

HADEP il ve ilçe binalarına düzenlenen saldırılarda bir çok parti yöneticisi ve üyesi ağır biçimde yaralandı. Diyarbakır HADEP'ten dövlürek gözaltına alınan Hamit Çakar'ın (18) ölüm haberinin ardından İzmir'de 46 yaşındaki emekli öğretmen Metin Yurtseven'in de partiden çıkarken maruz kaldığı linç girişimi sonucunda aldığı darbelerden dolayı hayatını kaybetti. Gelişen olaylar çerçevesinde 3 binin üzerinde HADEP'li gözaltına alındı, soruşturma sonucunda bir kısmı da tutuklandı. HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak ise bu soruşturma kapsamında tekrar tutuklandı.

Yaşanan tehlikeli gidişata dikkat çeke-

bilmek için çeşitli kuruluşlar ve bir grup aydının düzenledikleri basın açıklamasında; "Bugün bazı çevrelerce 'halk tepkisi' olarak adlandırılan, oysa ırkçılar eli ile uygulanan ve 'linç' görüntüleri ile belirlenilen, ne Türk ne de Kürt insanının kabul edilebileceği bir davranış biçimidir. Bizler bu

IHD'nin İrkçılık ve Ayrımcılığa Karşı Komisyonu'nun yaptığı açıklama:
"Bizler, yetkilileri bukuk devleti sınırları içinde kalmaya, suça göz yummamaya, medyayı ırkçı şoven kışkırtmalara karşı çıkan kuruluşların açıklamalarına geniş yer vermeye, bütün sivil toplum örgütlerini ırkçı şiddete karşı çıkmaya çağırıyoruz."

toplumun insanların, her türlü kışkırtma politikalarına karşı bir kez daha sağduyunun yanında yer alacaklarını biliyoruz." denildi.

CİNSEL ŞİDDET İNSANLIK SUÇUDUR!

K. KADAV, ÖKDD girişimi, EKB, Y. Özgür Kadın Dergisi, Can Kadınlar Derneği, Özgür Kadın Derneği, ROZA Kürt Kadın Dergisi, bir araya gelerek İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 50. yıl dönümü dolayısıyla 17 Aralık 1998'de bir basın açıklaması düzenlediler.

İnsan hakları haftasına denk gelen kışkırtma hareketinin açacağı tehlikeli sonuçlara işaret edilen açıklamada; "...son gelişmelerle beraber ırkçı şoven dalgayı geliştirerek Kürt halkı ile Türk halkını karşı karşıya getirmeye çalışıyor. Türkiye'de yaşayan tüm halklar bu ırkçı dalgadan nasibini aldı." denildi.

Kürtler ve tüm muhalif kesimlerin, saldırılara maruz kaldığı olaylara da değinilen açıklamada "Tüm bu hak ihallerini biz kadınlar da hayatımızın her alanında yaşamaktayız. Savaşın acımasız koşullarını yaşayan kadınlar, devlet politikası haline getirilen taciz ve tecavüzle karşı karşıyadır. Remziye Dinç, Şükran Aydın, gözaltında tecavüze uğradığı raporla kanıtlanan Asiye Güzel ve binlerce Kürt kadını bunları yaşamış veya bunun tehdidi altındadır. İnsanlık suçu olarak bilinen cinsel şiddet, aynı zamanda bir halkı yoketme, asimile etme aracı olarak da kullanılmaktadır." denilen açıklamada; barış çağrısı yapıldı.

K. KADAV HUKUK MÜCADELESİNDE

Kürt Kadınlarıyla Dayanışma ve Araştırma Vakfı (K.KADAV), yaklaşık üç yıldır hukuk mücadelesi veriyor.

20 Eylül 1996'te resmi başvurusu yapılan K. KADAV, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden gelen

kararla, "Türk Medeni Kanunu'nun 74. maddesinin 2. fıkrası kapsamında değerlendirilerek, vakfın tescilinin mümkün olmadığı, fakat son kararın mahkemeye ait olduğu" bildiriliyor.

Mahkeme, "vakıf kurucu ve üyelerinin GBT ve polis soruşturmalarının henüz tamamlanmadığı" gerekçesi ile hala devam ediyor. Ayrıca, vakfın yönetim kurulu Başkanı Zeynep Baran'ın vakfın tanıtım broşürü dolayısıyla, Kürt Kadını ve Kürt Çocuklarıyla ilgili olarak "ırk, bölge farkı gözetmek suretiyle halkı kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etmek suçunu" işlediği gerekçesiyle, iki yıl hapis ve 1.720.000 TL. para cezasına çarptırıldığı belirtiliyor.

CİNSEL TEDAVİ MERKEZİ

Dr. Cem İncesu ve Dr. Nesrin Yetkin'in çabalarıyla kurulan, Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (ÇETAD), cinsel işlev bozuklukları ve cinsel sorunlar ve bunların tedavilerini yapmak amacıyla kuruldu. Aynı zamanda, bu alanda çalışan psikiyatrist ve psikologları bir araya getirmek, öncelikle doktorlara bu alanda eğitim vermek de amaçlanıyor.

Cinsel hastalıkların tedavisinde % 70'lerden % 90'lara varan

tedavi şansının olduğunu, bu bozuklukları görmezden gelmenin ise tedavi şansını azalttığını söylüyor doktorlar.

Bu alandaki tedavi merkezleri Çapa Tıp'da Cerrahpaşa Tıp'da, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde mevcut. Ayrıca psikiyatri merkezleri ve özel kliniklerde de çeşitli tedaviler yapılabiliyor.

Derneğe ait tedavi merkezinin telefonu:

Bakırköy Cinsel İşlev Bozukluğu Polikliniği:
İstanbul- 0 212-543 65 65/345

GÜVENSİZ KÜRTAJLAR

Merkezi Cenevre'de olan Dünya Sağlık Örgütü (WHO) verilerine göre, sağlıklı ve güvensiz ortamlarda gerçekleşen kürtajların sayısı yılda 20 milyonu buluyor. Bu koşullarda yapılan kürtajlar sonucunda her yıl yaklaşık 80 bin kadın yaşamını yitiriyor. Güvensiz kürtajlar daha çok gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşiyor. En çok Afrika ve Latin Amerika'da gözlenen bu duruma ise aile planlaması hizmetlerinin bulunmaması ya da çok pahalı oluşu neden oluyor.

ADALET BAKANLIĞI'NDAN GİZLİ DİL EĞİTİMİ

Adelet Bakanlığı, tüm mahkemelere gönderdiği gizli bir genelgeyle, kullanılacak- kullanılmayacak kelimeler listesi belirledi.

Buna göre; "Türkiye'de başka halklar olduğu ve bu halkların kendi dil ve kültürlerini yaşatmalarının gerekliliği", "Türk aydınları, insan haklarının savunucuları solcudur gibi düşünceler", 'Devrim', 'Kırlı savaş', 'Özgürlük', 'Halkların kardeşliği', 'Halkların özgürlüğü', 'Emekçi halk', 'İşçi bayramı', 'Herkes eşit iş ve kazanç', 'Sansür', 'Emeğin sömürülmesi', 'İşçi sınıfı', 'Memur kesimi', 'Çiftçi sınıfı', 'Sağcı- solcu', 'Komünizim, işçi sınıfının iktidara hakimiyetini öngörmektedir', 'Komünizmi övücü sloganlar' .... kullanılmayacak.

Yerine ise şu "ana temalar" çerçevesinde daha uygun kelimeler kullanılması isteniyor. 'Türkiye Cumhuriyeti ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütündür', 'Tek bir bayrağı vardır', 'Dili Türkçedir', 'Başkenti Ankara'dır', 'Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir', 'Milletin egemenliğine hükmedilemez'.

Belirlenen bu esaslar çerçevesinde yargıç ve savcılar da eğitim programına tabi tutulacaklar. Bakanlığın "gizli genelgesi" üzerine İstanbul Baro Başkanı Yücel Sayman, suç

duyurusunda bulundu. 'Yargı bağımsızlığının zedelenmesi' anlamına gelen yürütmenin durdurulması istendi.

İHD DİYARBAKIR ŞUBESİ'NDEN ÇAĞRI

Bölgede önemli bir yeri olan İnsan Hakları Derneği (İHD) Diyarbakır Şubesinin açılması girişimlerine destek çağrısında bulundu.

Diyarbakır şubenin açılması yönündeki girişimler için telefon ve fax numaraları:

T.C. Adalet Bakanlığı:

Tel-Fax: 0 312 419 60 50 / 417 39 54

İnsan Haklarından Sor. Devlet Bakanı:

Tel-Fax: 0 312 413 70 00 /419 16 03

Diyarbakır DGM:

Tel-Fax: 0 412 -221 08 10 / 222 15 4

KADINLARA YÖNELİK HER TÜRLÜ ŞİDDET KINANDI

KESK'li, İHD'li, HALKEVLERİ'nden İŞÇİ GAZETESİ'nden ve J.F.M.O'dan KADINLAR ile ROZA Kürt Kadın Dergisi, K. KADAV, ÖKDD girişimi, EKB; Y. Özgür Kadın Dergisi ve Can Kadınlar Derneği, bir araya gelerek, 25 Kasım Kadın

Platformu'nu oluşturdu. 25 Kasım " Kadınlarla Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Dayanışma ve Mücadele Günü" dolayısıyla düzenledikleri basın açıklamasında "Kadınlara yönelik her türlü şiddete son!" çağrısı altında şu açıklamada bulundular:

"...Ailede, gözaltında ya da savaşta yaşanan cinsel şiddete karşı, aynı karşı çıkışı göstermedikçe, ne kadar inandırıcı olabiliriz?... Kadınlara, her ne sebeple olursa olsun, cinsel taciz uygulayan, tecavüz eden, onu bir meta olarak algılayan, savaş ganimeti olarak gören anlayış tektir. Bu anlayışa karşı ortak mücadele gerekir."

Ümraniye Sevgi Parkı'nda bulunan kadınlar, basın açıklamasını okuduktan sonra meşaleli yürüyüş yaptılar. Ertesi gün de, Mecidiyeköy Kültür Merkezi'nde, gerçekleşen forumda kadınlar tanıklıklarını anlattılar, dia gösterisi yapıldı ve Kızılırmak Grubunun solisti İlkay Akkaya'nın dinletisi ile sona erdi. Platformun etkinlikleri çerçevesinde, bir hafta boyunca resim sergisi de EKB'de sergilendi.

Mersin Bağımsız Kadın Derneği:
"Kadın hakları için savaşmak yeni bir dünya için savaşmaktır"

Mersin'de bulunan "Bağımsız Kadın Derneği" 25 Kasım dolayısıyla "Utang duyuyoruz" başlıklı kadına

yönelik şiddeti kınayan bir basın açıklaması yaptılar: "Biz korkusuz bir hayat, cesaret ve güvenle yürünen sokaklar, gülümseyen çocuklar, her saatini yaşayabildiğimiz günler, her köşesi barış ve sevgiyle dokunmuş bir dünya istiyoruz. ..Kadın hakları için savaşmak yeni bir dünya için savaşmaktır ilkesiyle yürüyoruz."

I. KADIN SİĞİNAKLARI KURULTAYI

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın çağrısıyla 21-22 Kasım'da I. Kadın Sığınakları Kurultayı, İstanbul'da yapıldı.

Kurultayda, kadınlar olarak, aile içinde ve dışında, dayaktan, evlilik içi tecavüze, namus adı altında işlenen politik cinayetlerden, enseste, bekaret kontrollerinden kadının gelir ya da maaşına el konulmasına, kişiliğinin yok sayılıp aşağılanmasına kadar şiddetin tüm biçimleriyle içiçe yaşadığımız halde; hala kadına yönelik şiddet ortadan kaldırmaya yönelik politikaların oluşturulmadığı ve hatta şiddetin boyutlarının ve varlığının bile tartışma konusu yapıldığı bir kez daha ortaya konuldu.

Tüm kadınları öncelikle şiddete karşı örgütlenmeye çağıran kurultay 13 maddelik bir sonuç bildirgesi hazırladı. İki toplanan kurultay, bundan böyle her yıl farklı illerde toplanma kararı aldı.

TECAVÜZ MAĞDURU İKİ KADIN

Cok zor kanıtlanan tecavüz davalarında, R.D.'nin Adli Tıp raporu Yargıtayca dikkate alınmazken, A.Z. Güzel'in psikolojik raporunun kanıt sayılması iyi bir misal olacağı ve kadımlar açısından ciddi bir kazanım olduğu açıktır. Ancak davanın Batı'da ya da Doğu'da görülmesi arasında da ciddi bir fark olduğu anlaşılıyor. Sanıkların korunduğu ve sınıfsal kimliğinin bu sonuçta rolü olduğunu düşünmemek mümkün mü?

ADLI TIP RAPORU DIKKATE ALINMADI!

Geçtiğimiz Haziran ayında Batman'da sonuçlanan R.D.'nin mahkemesi Yargıtay tarafından bozuldu. Ancak, temyiz için Yargıtay'a giden dosya, Adli Tıp'ın raporuna rağmen, R.D.'nin "18 yaşından büyük olabileceği" kaygısıyla mahkemenin verdiği kararı

sanıklar lehine bozuldu.

Hatırlayacağınız gibi, 1985 başlarında Batman-Kozluk'un bir köyünde, R.D. Nevzat, Ceyhan ve Ekrem Altuner isimli üç köy korucusunun tecavüzüne uğramış ve ardından olay mahkemeye intikal etmişti.

1998 Haziran'ında sonuçlanan mahkeme, sanıklardan ikisini serbest bırakırken, Nevzat Altuner'e ise 1 yıl 6 ay hapis cezası vermişti. Ancak, o da firarda olduğu için tutuklanmamıştı.

Şimdi, bir yandan Batman Ağır Ceza'da R.D.'nin duruşması sürerken diğer yandan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne de başvuru yapıldı.

Sanıkların korunduğu ve mağdurun etnik ve sınıfsal kimliğinin bu sonuçta rolü olduğunu düşünmemek mümkün mü? R.D.'nin ifadesini ve Adli Tıp raporunu dikkate almayan mahkemenin ardından gözler AİHM'nin alacağı kararda.

R.D.'nin Batman Ağır Ceza Mahkemesi'nde 11 Mart 1999'da duruşması var.

PSİKOLOJİK RAPORUN KABULU BİR KAZANIMDIR!

A. Z. Güzel, Şubat 1997'de bir grup arkadaşıyla birlikte gözaltına alındı ve orada işkence ile tecavüze maruz kaldı. Ancak yaklaşık iki yıl sonra, 11 Kasım 1998'de dava açıldı. Gözaltı süresinin uzunluğu ve sonrasında da muayene yapılmadığı için fiilen tesbit edilemeyen tecavüz, Çapa Psikososyal Travma Merkezi'nde psikolojik testlerle tesbit edildi. İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sekiz polisin tutuksuz yargılandığı işkence ve tecavüz davası devam ediyor.

A.Z.Güzel'in psikolojik raporunun mahkeme tarafından kabul edilmesi, gözaltı tecavüzlerini kanıtlama açısından ciddi bir gelişmedir. A.Z. Güzel, halen Gebze E Tipi Cezaevi'nde kalıyor.

A.Z.Güzel'in İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2 Mart 1999'da duruşması var.

SAKAT HAKLARI BİLDİRGESİ

ya da kaldırılmasıyla ilgili hükümler belirtilmiştir.

*Normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal kabiliyetlerindeki kalıtsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlara sakat denir.

* Sakat kişiler, bu Beynamede ileri sürülen haklardan yararlanacaklardır. Bu haklar, sakat kişinin ya da ailesinin sahip olduğu ırk, renk, cinsiyet, lisan, din, siyasal ya da diğer fikirler, milliyet ve sosyal köken, varlık ve doğum gibi konularda hiçbir ayrıcalık gözetilmeden dünyadaki bütün sakat kişilere tanınmıştır.

*Sakat kişinin insan haysiyetine saygı gösterilmesi, onun en doğal hakkıdır. Sakat kişilerin sakatlık veya noksanlıklarının sebebi, durumu ve ciddiyeti ne olursa olsun, aynı yaşta sağ arkadaşlarının sahip oldukları, düzgün yaşama koşullarının mümkün olduğu kadar normal ölçüde ve çok miktarda sahip olmak haklarıdır.

* Sakat kişilerde diğer insanların sahip oldukları medeni ve siyasi haklara sahiptirler. "Akıl hastalarının hakları bildirisi" nin 7 Maddesinde bu hakların sınırlandırılması

Hiçbir sakat kişi, ikamet ettiği çevre

itibarıyla, durumu veya gelişmesi için gerekli isteklerinden başka bir ayrıcalığa tabi tutulamaz. Eğer bir sakatın muhakkak özel bir müessesede veya çevrede kalması gerekiyorsa, o zaman çevrenin, kendi normal yaşatılmasının kaldığı ve yaşadığı çevreye mümkün olduğu kadar yakın olması gerekir.

*Sakat kişiler, her türlü istismardan ayrımcı, kötüye kullanılabılır ve haysiyet kırıcı yasa ve davranışlardan korunmalıdır.

*Sakat kişiler şahıslarının veya mallarının korunması için gerektiğinde yeterli yasal yardım sağlamaya müktedir olabilmelidirler. Eğer adli durum kendi aleyhlerine gelişirse o zaman bu kişinin beden ve zeka durumu tam olarak dikkate alınmalıdır.

*Sakat kişiler, haklarıyla ilgili her konuda her zaman kendilerine ait kurdukları istişarede bulunabilmelidirler.

*Bu beynamede yazılı olan haklar, mümkün olan her türlü uygun vasıta ile sakat kişilere ve ailelere tam olarak duyurulmalıdır.

Bu bildirge BM Genel Kurulunda, 9 Aralık 1975 tarihli 3447 No'lu kararıyla, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine ek olarak kabul edilmiştir.

*Sakat kişiler, tıbbi, psikolojik ve fonksiyonel tedavi hakkına, düzgün hayat standartı hakkına sahiptirler. Protez, ortopedik uygulamalar, tıbbi ve sosyal rehabilitasyon çalışmaları, eğitim, mesleki staj ve rehabilitasyon, yardım, istişare, plasman hizmetleri, sakat kişinin yetenek ve becerilerini en yüksek düzeye çıkaracak ve onların sosyal beraberliklerini hızlandıracak diğer bütün faaliyetler, bu maddenin kapsamına dahildir.

*Sakat kişiler, ekonomik ve sosyal güvenlik hakkına, düzgün hayat standartı hakkına sahiptirler. Ayrıca yeteneklerine göre bir iş sağlamak, yaratıcı, verimli ve karlı bir işe girişmek veya bir ticaret birliğine üye olmak gibi haklara sahiptirler.

*Ekonomik ve sosyal planlamaların bütün evrelerinde sakatlar özel ihtiyaçlarının daimi düşünülmesi ve gerçekleştirilmesi gereken kişiler olarak dikkatlenmelidir.

*Sakat kişiler aileleriyle veya süt ebeveynleriyle (analık, babalık) birlikte yaşama ve her türlü sosyal, yaratıcı ve eğlendirici faaliyetlere katılma hakkına sahiptirler.

GULISTAN PERVER

sînanê krîv

bihurî

ROZA
CİNSİYETÇİLİĞE ve İRKÇİLİĞA karşı
KÜRT KADIN DERGİSİ

Meclisi Mebusan Cad.
Akyol Sk. No:34/2. Bodrum
Fındıklı/Istanbul-Türkiye
Tel-Fax: 0212-252 38 59

ABONE FORMU

AD-SOYAD : .....

ADRES : .....

TARİH : .....

Avrupa:

Yıllık ücret: 50 DM

Hesap No/Kont:

Fatma Kayhan

Vakıflar Bankası Beyoğlu Şubesi-İstanbul/Türkiye

Hesap No: 026- 4026761

*****

Türkiye:

Yıllık abone ücreti : 5 milyon TL.

Fatma Kayhan adına

Vakıflar Bankası Beyoğlu Şubesi-İstanbul/Türkiye

Hesap No: 00158000263

T. İş Bankası Cihangir Şubesi

Beyoğlu-İstanbul

Hesap No: 1014 30000 234501

Not:

Eğer bulunduğunuz kentte Vakıflar Bankası veya İş Bankası yok ise, yukarıda belirtilen dergi büro adre simize posta yolu ile de gönderebilirsiniz.

Yukarıdaki Abone Formu'nu doldurup, bankaya ücreti yatırdıktan sonra dergi adresimize lütfen bildirin. Gösterdiğiniz yakın ilgi için teşekkürler...

ROZA

CİNSİYETÇİLİĞE ve İRKCİLİĞA karşı
KÜRT KADIN DERGİSİ

Meclisi Mebusan Cad.
Akyol Sk. No:34/2.bodrum
Fındıklı-Istanbul
Tel-Fax: 0212-252 38 59

İstanbul, 22 Şubat 1999

Sevgili

Dergimiz üçüncü yılını bitirip, dördüncü yayın yılına giriyor. Abonemiz olarak yakından takip etmişsinizdir. Belki bu ara düzensiz elinize geçmiş veya bazı sayılarınız eksik olabilir. Eğer bize bildirirseniz tamamlamaya çalışırız.

Aboneliğiniz bitmiş olduğundan yeni sayılarımızı gönderemiyoruz. Bunu anlayışla karşılayacağınızı umuyoruz. Eğer tekrar abone olmak isterseniz, size göndermeye devam edeceğiz. Ekte gönderdiğimiz Abone Formu'nu doldurup bize gönderirseniz abonelik işleminiz tamamlanmış olur.

Bildiğiniz gibi tek gelir kaynağımız derginin satışları olmaktadır. Çevrenizde de insanları aboneliğe teşvik ederseniz çok memnun oluruz. Abone Formu'nu çoğaltıp verebilirsiniz.

Şimdiden gösterdiğiniz ilgi için teşekkürler.
Sevgiler, saygılar.

ROZA
Sahibi ve Sorumlu Yazışları Müdürü
Fatma Kayhan

Not: Lütfen, mektubumuzu aldığınızda dair cevabınızı en yakın tarihte bildirirseniz memnun oluruz.